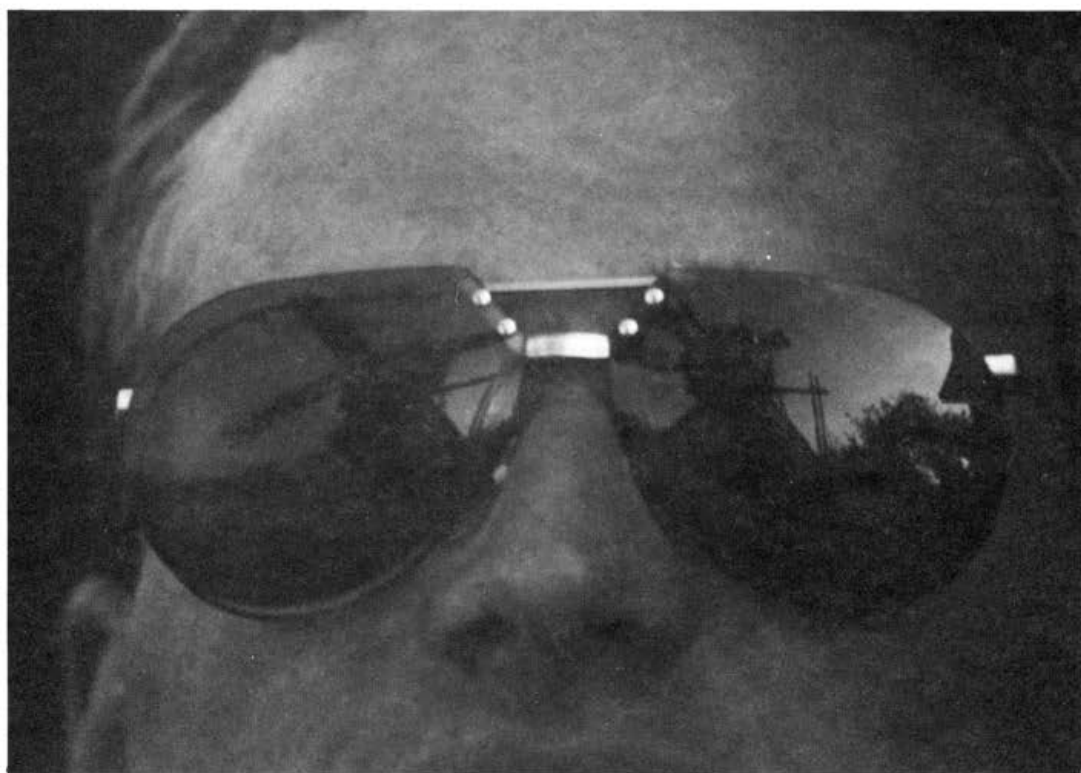

9e jaargang no. 3
15 september 1990

Gildebrief

*Deze zomer werd er op vele wijze naar molens gekeken.
De fotograaf deed dit zoals u ziet op deze wijze.*

HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

DE GILDEBRIEF

Verenigingsorgaan van het Gilde van Vrijwillige Molenaars verschijnt 4x per jaar.
De oplage is 1400 exemplaren.

Redactie: G.J. Pouw, D.J. Braay en J.P. Kurver.

Redactie-adres: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars p/a Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden

Secretariaat: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars Nieuwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen, tel. 02152-51695

Postgirorekening: 2144780 t.n.v.:
Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Naarden

BESTUUR

Voorzitter: Dick-Jan Braay,
Koningsdiep 78, 1509 WE Zaandam, tel. 075-311639

Secretaris: Boudewijn van Weel,
Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel. 02152-51695

Penningmeester: Gerard Barendse,
Beatrixstraat 79, 2685 BH Poeldijk, tel. 01749-45580

Examencoördinator: Jan Spruit,
Molenviergang 8, 2761 BK Zevenhuizen,
tel. 01802-2613

Biotoopwacht: E. Smit, Esdoornlaan 61
1521 EC Wormerveer, tel. 075-283123

Gildeverzekeringen: Mevr. M. Mulder,
Veenhuizerkade 3, 1704 DK Heerhugowaard,
tel. 02207-13002

Bliksemafleidercontrole: D.J. Abelskamp,
Laan 1940-1945 nr. 2, 7231 GL Warnsveld

Ledenadministratie: Mevr. E.N. Pouw-Schipper,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel. 02159-45428

Contactpersoon voor de afdelingen:

Gerard Sturkenboom,
Biss. Arnoutlaan 14, 5591 BL Heeze,
tel. 04907-2602

Publicaties/redactie: Gerrit Pouw,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel.
02159-45428

Algemeen: Peter de Moes,
Hermelijnlaan 3, 1216 EB Hilversum,
tel. 035-215772

ADVERTENTIES

Voor bedrijven of instellingen, die materialen en/of diensten aanbieden welke direct of indirect te maken hebben met de molens, staat de mogelijkheid open te adverteren.
Advertentietarieven op aanvraag.

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook
houtworm, boktor en zwam
een uitgesproken voor-
liefde voor ons nationaal
monumentenbestand.

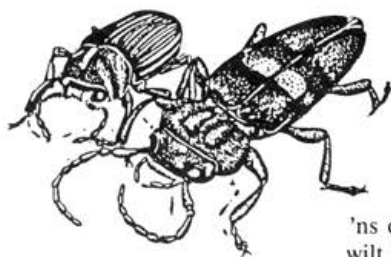
En waar uw be-
langstelling opbouwend is,
gaan zij nogal afbrekend te
werk.

Resultierend in schade-
posten van miljoenen guldens. Voorkomen
blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs
helemaal
niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil
bij u langs komen voor inspectie. De kosten
van deze inspectie zijn nul komma nul, waar
ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor.
Samen veroorzaken ze voor miljoenen
schade aan monumenten.

duidelijke tips over
bescherming.

Vul de bon in en stuur
'm op. Oók als u eerst onze
uitgebreide documentatie

'ns onder de loep
wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?

☐ Wilt u mij eerst documentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.).
of bel gratis: 06-0226600

't GAANDE WERK

Wij zijn bijzonder verheugd u, samen met deze Gildebrief, het 'Rapport Veiligheid op wind- en watermolens' te presenteren als nieuwe 'Informatie' van het Gilde.

De inhoud van deze gezamenlijke uitgave van vereniging De Hollandsche Molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars is van groot belang voor iedereen die actief met een molen bezig is en daarom is besloten dit rapport toe te sturen aan alle leden van het Gilde (uitgezonderd de donateurs).

Sedert de ernstige ongelukken op molens die begin jaren '80 plaatsvonden, heeft het Gilde via artikelen in de Gildebrief regelmatig het onderwerp veiligheid onder de aandacht van haar leden gebracht. Kennis van veiligheid is eveneens vereist voor het examen voor vrijwillig molenaar.

Aan deze uitgave over veiligheid hebben meerdere molenverenigingen en instanties een bijdrage geleverd, waardoor uiteraard het thema veiligheid op molens veel uitgebreider en systematischer kon worden belicht dan destijds in de losse artikelen in de Gildebrief.

Wij adviseren de leden niet alleen kennis te nemen van de informatie en adviezen omtrent veiligheid die in dit rapport worden aangedragen, maar hier

ook consequent naar te handelen. Dit in het belang van u zelf, uw mede-vrijwilligers én de mensen die de molen bezoeken.

Loop de algemene en specifieke controle- en advieslijsten eens langs en neem uw maatregelen. Informeer ook de moleneigenaar. Niet te lang uitstellen, want van uitstel komt afstel.

Het ligt in de bedoeling om in 1990 nóg een Informatie uit te brengen met als onderwerp de standerdmolen. De auteurs doen op dit moment hun uiterste best om deze Informatie voor het einde van het jaar af te ronden.

Goede berichten dus van het 'Informatiefront'.

Minder goede berichten ontvingen wij van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, die van plan is met ingang van 1991 het subsidiëren van de activiteiten van het Gilde (jaarlijks zo'n kleine f 2500) en van andere financieel gezonde verenigingen, te beëindigen. Uiteraard heeft het Gildebestuur tegen dit voornemen bezwaar aangetekend.

Wij houden u op de hoogte!

Dick Jan Braay, voorzitter

JAARVERSLAG 1989

In dit verslag wil ik u op de hoogte brengen van het reilen en zeilen van uw vereniging in 1989.

Ledenbestand

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars telde op 31 december 1989 1326 leden, hetgeen ten opzichte van 1988 een groei van 51 betekent. Het ledenbestand bestond in het verslagjaar uit 586 leden in opleiding, 577 geslaagde leden, 28 donateurs, 103 speciaal donateurs. Naast 25 instructeurs vakmolenaar zijn er 49 ervaren, gediplomeerde molenaars als instructeur bij de opleiding betrokken.

Het aantal geslaagde leden nam toe ten gevolge van de door de examencommissie van De Hollandsche Molen afgenomen voorjaars- en najaarsexamens. Op 12 dagen werden 48 kandidaten geëxamineerd, waarvan er 29 het diploma op 3 maart in Amsterdam in ontvangst mochten nemen. Voor de cijfers: het slagingspercentage bedraagt 60,4%.

Vergaderingen

Het bestuur kwam in het verslagjaar 10 maal bijeen. Naast Ed van der Woude (namens Afdeling Gelderland) en Eric Zwijnenberg (namens DHM) waren Jan Kurver, Eveline Pouw en Frans Rutten regelmatig als toehoorder aanwezig.

In het najaar kondigde Gerbrand de Vries aan het bestuur in 1990 te willen verlaten. Het bestuur verliest in hem een zeer ervaren en deskundige kracht, die zich in de twaalfeneenhalf jaar dat hij deel uitmaakte van het Gildebestuur heeft ontplooid tot een specialist op het gebied van de molenbiotoop.

Als troost mag gelden dat Gerbrand behalve als actief vrijwillig molenaar ook lid blijft van de lesstofcommissie, en dat hij ons in biotoopkwesties met raad en daad zal blijven steunen.

Overleg AKG

In maart vond het jaarlijks overleg met het bestuur van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde plaats. Op de agenda stonden de inventarisatie van de malende korenmolens, de korenmolenaarscursus en het Veiligheidsrapport van DHM. Met betrekking tot de inventarisatie van de korenmolens kan in

Voor Gildebrief no. 4 (verschijningsdatum 15 december 1990) dient Uw copy vóór 15 november 1990 bij de Gildebrief-redactie binnen te zijn.

dit verslag worden vermeld dat het bestuur er niet in is geslaagd een compleet beeld te geven van het aantal en de capaciteit van de door Gildeleden bemalen korenmolens.

De jaarvergadering

Op zaterdag 8 april werd in Arnhem de ledenvergadering van het Gilde gehouden. Tijdens het ochtendgedeelte werd door de leden besloten de minimum contributie met een bedrag van f 5,- te verhogen tot f 30,-. De verhoging werd door het bestuur voorgesteld om de kosten te kunnen dekken van een Gildebrief nieuwe stijl. In verband met de toegenomen omvang van zowel de oplage en de hoeveelheid kopy, en de tekortkomingen van de gebruikte druktechniek heeft het bestuur onderzocht op welke wijze het blad in gedrukte vorm zou kunnen verschijnen. Het resultaat is inmiddels bekend. Hiermee is een einde gekomen aan een jarenlange arbeidsintensieve strijd om in korte tijd een groot aantal ongedrukte vellen gestencild, gebrocheerd, in een kaft, geniet, in een enveloppe en tenslotte bij de post te krijgen. De redactionele werkzaamheden zullen ook voor de nieuwe Gildebrief in eigen beheer worden uitgevoerd.

Het middagprogramma kende twee onderdelen. Na het welkomstwoord van de voorzitter, reikte de heer Abelskamp de certificaten uit aan de deelnemers van de korenmolenaarscursus '88.

Vervolgens vertoonde Peter de Moes, na een inleiding door Gerbrand de Vries, een dia-serie over de molens in Oost-Duitsland. Hier kregen wij de eerste indruk van de molendeskundige Bernt Maywald, die later op uitnodiging van het Gildebestuur een bezoek aan Nederland zou brengen. Voor de afdeling Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht werd door de heer Maywald een dia-lezing gehouden op 5 september te Uitgeest. Op dat moment kon niemand vermoeden dat daarna nog zo vele Oost-Duitsers een kijkje achter de Muur zouden gaan nemen.

Via de uitgever kon het Gilde het boek 'Van Haver tot Gort', geschreven en getekend door Roel Helmers, tegen een gereduceerde prijs aan de leden aanbieden. Bij intekening op de jaarvergadering werden er 83 exemplaren besteld. In totaal werden er meer dan vijfhonderd exemplaren van dit belangwekkende molenboek verzonden.

Overleg DHM

In april vond ook het jaarlijks overleg met het dagelijks bestuur van De Hollandsche Molen plaats. Er werd gesproken over de Nationale Molendag, de voorraad van het boek 'Molens' van de heer Stokhuyzen, het examen vrijwillige molenaar, de definitieve versie van het modelcontract, de publicatie van het Veiligheidsrapport en de tekeningen van bovenassen. Het Gilde heeft de door Martin van Doornik vervaardigde tekeningen omwille van de toegankelijkheid aan De Hollandsche Molen geschonken.

Nationale Molendag

Tijdens de 17e Nationale Molendag werd een groot

aantal molens door vrijwillige molenaars voor het publiek opengesteld. Op grond van de door de Werkgroep gehouden enquête bleken er op 13 mei maar liefst 646 molens te hebben gedraaid. Vanwege de publiciteit en de vele activiteiten is deze zaterdag geworden tot een feestdag voor molenminnend Nederland. Maar ook de andere zaterdagen waarop de molenaar de molen in bedrijf stelt zijn voor het molenbehoud van groot belang; dan immers kunnen de werkzaamheden worden verricht die de Nationale Molendag mede tot een succes maken. Ten gevolge van de benoeming van Gerrit Pouw als lid van de Werkgroep Nationale Molendag is het Gilde nauw bij de organisatie betrokken geweest.

Verzekeringen

De groei in het aantal via het Gilde afgesloten verzekeringen heeft zich in 1989 voortgezet. Naast de collectieve WA-verzekering voor de leden, kan men bij het Gilde een persoonlijke ongevallenverzekering afsluiten en een WA-plus-verzekering, waarbij de schade aan de molen ten gevolge van nalatigheid gedekt is. In februari kwam de overname rond van de bij de SVGM afgesloten WA-plus-verzekeringen.

Marga Mulder schreef in het verslagjaar 483 polissen voor de ongevallenverzekering en 367 polissen voor de WA-plus-verzekering uit. Opmerkelijk is dat in het eerste kwartaal 1990 deze aantallen bijna geëvenaard konden worden, namelijk 470 polissen ongevallenverzekering en 387 polissen voor de WA-plus-verzekering.

MOLENLIED

In het vorige nummer werd het 'Molenlied' gepubliceerd dat Jaap Slingerland op energieke wijze placht voor te dragen. Zelf heeft hij niet geweten waar hij dat geleerd heeft, hij kon zich althans niet meer herinneren wie het geschreven had. Waarschijnlijk heeft hij het geleerd op één van de bovenmolens van Streefkerk. Er werd daar in die tijd veel gezongen tijdens het malen.

Mevrouw Slingerland is altijd razend nieuwsgierig geweest wie de dichter wel geweest mocht zijn en waar Jaap het vandaan gehaald kon hebben. Welnu: door een toeval is dat raadsel opgelost. Het gedicht is eerder gepubliceerd in het 'Derde Jaarboek van de Hollandsche Molen', dat de jaren 1935 tot 1942 behandelt. Daarin staat op blz. 209 'Het Hooglied van den Watermolen', door J.W. Wicherink.

In de loop der jaren zijn er enkele woorden hier en daar veranderd, maar de fraaie beschrijving van de watermolen in actie bleef volledig in tact.

K.

Gildebrief

De 8e jaargang van de Gildebrief bestond uit vier nummers met in totaal 106 pagina's verenigings-nieuws en informatie. Het is verheugend dat er behalve de vaste rubrieken ook steeds meer kopy uit de afdelingen in het verenigingsorgaan kon worden opgenomen.

In het derde nummer werd een nieuwe rubriek van Dick Zweers opgenomen. Het behulp van een vragenformulier wil hij trachten een documentatiesysteem op te zetten met gegevens over de constructie van molenonderdelen. Het hangt van de respons van de leden af of de opzet van deze ambitieuze rubriek zal slagen.

Dat de Gildebrief gelezen wordt werd onder andere duidelijk naar aanleiding van een artikel over het steken van roeden in een rechtsdraaiende molen te Overslinderland op... 1 april. Behalve dat er op de bewuste dag belangstellenden op de beschreven plaats een kijkje zijn gaan nemen, heeft de grap voor veel reacties gezorgd.

Ook in de laatste gestencilde jaargang heeft de redactie/Gerrit Pouw zich ingespannen om met de beperkte mogelijkheden een acceptabel blad te produceren. In de 9e jaargang zal ten gevolge van een andere druktechniek niet alleen meer kopy worden opgenomen, doch wordt het tevens mogelijk foto's en gedetailleerde tekeningen op te nemen.

Bliksemafleidercontrole

In 1989 werden er door de heren Koens, Van de Winkel en Oostrum 32 bliksemafleiderinstallaties gecontroleerd, dat wil zeggen 9 meer dan in het eerste jaar dat het drielactief was. De coördinator van deze gratis Gilde-service, de heer D.J. Abelskamp, was verheugd over de toename van het aantal aanvragen, maar hij zou graag zien dat de controles meer verspreid over de regio's worden aangevraagd.

De korenmolenaarscursus

De korenmolenaarscursus, een samenwerkingsverband tussen het AKG en het GVM, kon in 1989 geen doorgang vinden ten gevolge van een te gering aantal deelnemers. De begeleidende cursuscommissie was in het verslagjaar echter wel actief, en heeft naar aanleiding van de afnemende belangstelling besloten de cursus nog slechts om het jaar te geven.

Afdeling Friesland

Op 9 mei vond in Bergum de oprichtingsvergadering plaats van de afdeling Friesland, waarmee het GVM op een molenloze provincie na in alle provincies een vertegenwoordiging heeft. Tijdens informeel overleg met bestuursleden van het Gild Fryske Mounders is een afspraak gemaakt om het contact op bestuurlijk niveau te herstellen, hetgeen geresulteerd heeft in een gezamenlijk overleg op 29 november te Maarssen. De toenadering heeft nog geen resultaten opgeleverd, doch het bestuur hoopt de relatie met het Gild Fryske Mounders te kunnen verbeteren.

Afdeling Zuid-Holland

Het jaarlijkse werkbezoek aan de regio bracht het bestuur op 14 en 15 april in Zuid-Holland, waarop vrijdagavond de lustrumviering van de 10-jarige afdeling te Haastrecht werd bijgewoond en men op zaterdag een tocht langs een aantal molens in de Alblasserwaard maakte.

Contactdag

Op 28 oktober werd de Contactdag voor de afdelingsbesturen gehouden bij de Havekes Molle te Twello. De combinatie molen annex vergaderruimte wordt door de deelnemers als positief ervaren; zo kan men in de lunchpauze toch nog even naar de molen, ook al is het niet het maalwerktuig waar men doorgaans op zaterdag te vinden is. Er werd van gedachten gewisseld over de slechts gedeeltelijk geslaagde poging om de malende korenmolens te inventariseren, de nieuwe financiële regeling voor de afdelingsbesturen, de nieuwe opzet van de informaties en de proefexameninstructiedag. De instructiedag werd op 18 maart voor de afdeling Limburg, Noord-Brabant en Gelderland gehouden op molen De Ster te Wanroy. Zowel de Examencommissie als de betrokken afdelingsbesturen hebben deze dag als zeer positief ervaren. 's Middags kon het Handboek Afdelingsbestuur aan de afdelingen worden aangeboden. In dit, door Gerard Sturkenboom opgezette, losbladige naslagwerk zijn de bekende, en de bekend veronderstelde gegevens met betrekking tot het afdelingswerk bijeengebracht. Men vindt er de Statuten en het Huishoudelijk Reglement, de exameneisen van DHM en andere regelingen en gegevens in, die een vlot verloop van de opleiding voor de cursist en een goede samenwerking van het afdelingsbestuur met het Gildebestuur mogelijk maken. Het is de bedoeling dat de secretaris het Handboek beheert en het bij aftreden overdraagt aan zijn/haar opvolger.

Jaarverslagen

Ieder jaar weer kan het Gilde van vrijwilligers en molenorganisaties een aantal jaarverslagen tegevoet zien, die na bestudering in het archief verdwijnen. Het bestuur onderzoekt de mogelijkheid om de belangrijkste punten uit de teksten onder de aandacht van de leden te brengen.

Informaties

In 1989 kon er geen Informatie aan de leden worden aangeboden. Het was de bedoeling dat het Veiligheidsrapport van De Hollandsche Molen als Informatie aan de geslaagde leden zou worden verzonden, doch de uitgave van dit rapport is niet rond gekomen.

De redactiecommissie Informaties, bestaande uit de heren Pouw, Hofkamp, Rutten, Verkerk en De Vries, heeft plannen voor een nieuwe opzet van de Informaties uitgewerkt.

Momenteel wordt er door de heren Tijman, Zweers en Scheirs een Informatie over de standermolen samengesteld, die in 1990 zal worden uitgegeven.

In het najaar werd duidelijk dat het tekort aan

vrijwillige molenaars voor sommige instanties aanleiding was om zelf initiatieven te ontwikkelen. Doel van deze plannen was om op korte termijn molenaars op te leiden om de stilstaande molens aan het draaien te krijgen.

In de achttien jaar van haar bestaan heeft het Gilde op zorgvuldige wijze getracht deskundige en gemotiveerde molenaars op te leiden. Het bedienen van de kostbare, monumentale molens wordt gezien als een verantwoordelijk werk, waartoe men in staat is na het behalen van het diploma van de Hollandsche Molen.

Waar nodig werden de eisen bijgesteld om de

kwaliteit van de opleiding te kunnen verbeteren; zo werd het minimum aantal draaiuren benodigd voor het opgeven voor het examen enige tijd geleden verhoogd van 100 naar 150.

Het bestuur zou het betreuren indien de eerder genoemde plannen ertoe zouden leiden dat een deel van het molenbestand door ongediplomeerde molenaars in werking wordt gesteld.

Tot slot wil ik van de gelegenheid gebruik maken om stil te staan bij het vele werk dat door de vrijwilligers wordt verricht. Dit geldt natuurlijk in de eerste plaats hun werkzaamheden op de molen, doch niet minder belangrijk zijn de aanverwante zaken zoals het werk voor de biotoopwacht en het afdelingswerk. De inzet voor de molen in het algemeen is het fundament waarop het Gilde van Vrijwillige Molenaars is gebouwd.

Het is goed te bedenken dat zonder uw daadwerkelijke steun het Gilde niet veel meer zou zijn dan een windmolen zonder gevlucht of een watermolen zonder rad.

B.A. van Weel, secretaris

NEDERLANDS MOLENBESTAND IN DUITS EN ENGELS

Bij 'De Hollandsche Molen' is onlangs een Duits- en Engelstalige versie verschenen van 'Het Nederlands Molenbestand'; in molenkringen beter bekend als 'Het Rode Boekje'.

Zeven jaar geleden was al eens, in beperkte oplage, een Engelse versie verschenen. Toen echter in 1989 het Rode Boekje werd uitgebreid met méér gegevens, en tabellen en diagrammen over het voorkomen van de verschillende molentypen, het eigendom, de biotoop, wieksystemen etc., ontstond ook in het buitenland bij molenliefhebbers meer belangstelling.

De vertaling werd verzorgd door molenliefhebbers uit Nederland, Duitsland en Engeland. De gehele inleiding, en het hoofdstuk met statistische overzichten werd vertaald. Voor de aanduiding van de molentypes, wieksystemen etc. uit het inventarisatie-gedeelte is achterin een handig uitvouw-blad opgenomen, waarop deze termen staan vertaald.

De prijs van deze uitgave is als volgt:
lid De Hollandsche Molen, toezending per post per trein/boot naar alle werelddelen: f 20,-
Niet leden: f 22,-

Bestelling is mogelijk door overmaking van het bedrag op girorekening 5285850 t.n.v. Werkgr. Nederl. Molenbestand te Alkmaar, onder vermelding van de taal (Duits of Engels), en eventueel het adres waar het naar toe moet worden gezonden.

Ook de Nederlandse versie is nog steeds verkrijgbaar voor resp. f 18,50 en f 21,- voor leden en niet-leden van De Hollandsche Molen.

Eind van het jaar verschijnt hopelijk ook een Franse editie.

zeilmakerij Fa. van Neerven & Zn.

opgericht

1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR
IN
NEDERLAND, BELGIË
EN DUITSLAND
IN
KATOEN, W.K. 77 EN VLASDOEK

DR. VAN ERPSTRAAT 1
5341 AK OSS

TELEFOON 04120-24028

KUNSTSTOF LAGERS - PRO EN CONTRA

Sinds 1987 is een twintigtal molens voorzien van kunststof lagers, in het bijzonder voor de hals van de molenas. Over deze toepassing wordt uiteenlopend gedacht; sommigen vinden het onzin om halsstenen te vervangen door een modern materiaal, anderen beargumenteren dat het toepassen van zo'n nieuw materiaal volkomen acceptabel is, omdat het voordelen biedt, en het uiterlijk en het wezen van de molen niet aantast.

Het is eigenlijk dezelfde discussie die indertijd gevoerd werd bij de eerste toepassing van kunststof voor het herstel van bijvoorbeeld voeghoutkoppen. Ook daar hadden velen aanvankelijk hun bedenkingen. Maar langzamerhand ziet iedereen toch wel in dat het behouden van een voeghout, met een kunsthars kop, toch verre te prefereren is boven aanlassen (zo'n las gaat altijd weer 'druipen') of het vernieuwen van een voeghout.

Maar hoe zit dat nu met die nieuwe kunststof lagers? Hoe gedragen ze zich? Zijn er voordelen aan verbonden? Geprikkeld door een stukje in de vorige Gilde-brief waarin werd vermeld dat zo'n lager zich tijdens het heet worden om de as zou hebben gewikkeld (wat overigens pertinent niet waar bleek te zijn) verdiepten wij ons eens in dit nieuwe materiaal.

PRO

Waar gaat het om?

Het betreffende materiaal is Ferobestos, en wordt geïmporteerd door de Fa. P.G. Kühne in Hoevelaken. Het is een kunststof, vervaardigd uit kresol- of fenol-hars en asbest. De gebruikte kunstharsen zijn thermohardend, hetgeen wil zeggen dat ze bij hoge temperaturen niet week worden.

Waar passen ze het toe?

Op een groot aantal plaatsen. We noemen: lagerbussen voor zwaarbelaste, langzaam draaiende assen. Tandwielen, zuigerringen. In de auto-industrie wordt het, naast de toepassing in lagerbussen, ook gebruikt als warmte-isolatie-platen. Bij compressoren wordt het gebruikt als afdichtingsringen en voor roterschoepen. In machines, hydraulische apparaten, kranen, schepen, staalwalsen, vliegtuigen, zuivelindustrie en bij waterbouwkundige werken, wordt het als lagermateriaal gebruikt.

Wat zijn de eigenschappen?

- Het kan zeer hoge vlaktedrukken verdragen
- Het kan gesmeerd worden met water en vele

chemicaliën bevattende vloeistoffen. Ook met olie en vet

- Het zwelt zeer weinig bij vochtopname
- Het is tegen schokbelasting bestand
- Het kan hoge temperaturen verdragen
- Het laat zich gemakkelijk bewerken
- Het heeft goede 'loop-eigenschappen'

In welke vorm wordt het toegepast?

Voor halslagers in de vorm van een plaat van ca. 26x26 cm, met een dikte van 4 of 6 cm, waarin, net als bij een halssteen, een holte wordt geslepen. Dit hol moet ca. 1,5 cm diep worden en een straal hebben die 5 cm groter is dan de straal van de hals. Het is ook leverbaar in de vorm van lagerbussen, bijvoorbeeld voor het omsluiten van de pen van de as (daarover straks meer).

Welke soorten?

Er zijn wel tien verschillende soorten, ieder met hun specifieke eigenschappen. Voor molens is het type LA33 gekozen, dat, naast kunsthars, bestaat uit grof asbest en vlokken grafiet. Het geïmpregneerd zijn met grafiet heeft tot voordeel dat, ook na enige slijtage, het materiaal dezelfde lage wrijvingscoëfficiënt behoudt. Dit type kan een maximale bedrijfstemperatuur hebben van 175 graden C en een druksterkte van bijna 2 ton/cm².

Een molenhalslager krijgt een gewicht te dragen van as plus wiekenkruis van ca. 10 ton. Dus als dit gewicht op een vlakje van slechts 5 cm² zou rusten, kan het materiaal dat nog hebben!

Waarom toepassen?

Er moeten natuurlijk goede redenen zijn om iets dat van oudsher in de molenbouw wordt gebruikt, hardstenen lagers, in een aantal gevallen te vervangen door iets moderns. Er zijn enkele van die redenen denkbaar:

- DE PRIJS. Dit blijkt niet interessant, omdat zo'n plaat voor een halslager op ca. f 500,- komt, wat vergelijkbaar is met de prijs van een halssteen.

- DE LEVENSDUUR. Dit kan wel interessant zijn. Hoewel een molen niet jaarlijks een halssteen zal verslijten, heeft toch menig molenaar moeten ervaren dat een halssteen na een beperkt aantal jaren (weer) brak. Oorzaak kan bijvoorbeeld het 'druipen' van de voeghouten zijn. Uiteraard is het dan beter dáár iets aan te doen, maar een gebroken halssteen is vaak het eerste teken dat er werking in de windpeul zit, en dan is het gebeurd met de halssteen. De levensduur van kunststoflagers is in molens nog niet vastgesteld, maar zou best eens op 25 of 50 jaar kunnen liggen.

- DE WRIJVINGSCOEFFICIENT. Gebleken is inmiddels wel dat de kunststoflagers lichter lopen. En dat is natuurlijk een winstpunt. Was het niet zo dat molenbouwer A.J. Dekker al in de twintiger

jaren als één van de verbeteringen van de oudhollandsemolen zocht naar iets beters dan de halssteen, en experimenteerde met een rollager? Om dezelfde reden werden zowel door Dekker als door Chris van Bussel in de jaren dertig en veertig veel fosforbronzen halslagers toegepast, waarvan er nog steeds diverse in dienst zijn.

Een licht lopende molen zal elke molenaar toch wel aanspreken; meer omwentelingen, en bij de nog echt in bedrijf zijnde molens een grotere produktie.

- PROBLEMEN MET HALSSTENEN. Er zijn molens die bekend staan als 'warmlopers' of 'stenen brekers' omdat, door wat voor omstandigheden dan ook, de hals niet meer vlak of rond is. Ook hier werd in zo'n geval wel een bronzen lagerschaal toegepast, maar een kunststof lager moet minstens zo goed werken.

Praktijkervaringen

De eerste molen die met een kunststoflager werd uitgerust was, eind 1987, korenmolen 'De Windotter' in IJsselstein. Daarna volgde de molen van Katwoude, en thans zijn al een stuk of 20 van deze lagers geplaatst. Tot nu toe bereikte ons alleen maar tevrede geluiden. De meeste molenaars smeren als vanouds (op advies van de leverancier) gewoon met reuzel. Wie andere smeermiddelen wil proberen wordt aangeraden eerst contact op te nemen met de leverancier van het lagermateriaal.

Voor zover bekend is het nog niet toegepast bij houten assen met ingelegde schenen. Deskundigen zijn een beetje bang dat die schenen zouden kunnen gaan schrapen. Voor een vijzel is het, eveneens voor zover bekend, ook nog niet toegepast, maar wellicht, omdat het met water gesmeerd kan worden, ideaal. Voor een schepradmolen moet het ook interessant zijn om de wateras ermee te lagere. Scheprad, onderwiel, wateras, en niet te vergeten de waterdruk, vormen samen een behoorlijke belasting, zodat de wrijvingsweerstand niet gering is. Met kunststof lagers zou de molen wel eens aanmerkelijk lichter kunnen lopen, en dus eerder in bedrijf kunnen komen.

Het gerucht dat een molen met zo'n halslager (De Twiskemolen te Lansmeer) warm was gelopen, kwam, zoals reeds vermeld, voort uit het warmlopen tegen een houten klos op de keerstijl. De molen liep toen verschrikkelijk zwaar, en na twee uur malen lag de reuzel te bakken op de as! Uiteraard was het kunststoflager ook heet gelopen, er zat een zwart geblakerd randje aan. Maar gezien de hoge temperatuur die het materiaal kan hebben, was er toch niets aan de hand, en na het opschuiven van de betreffende klos, liep de molen weer zonder warm te worden. Volgens de molenaar loopt hij 'als een zonnetje'.

Problemen zijn er wel geweest met 'De Valk' te Montfoort. Niet met het kunststof halslager, want dat blijft, zelfs na 15 uur draaien, ijskoud. Maar bij deze molen was het materiaal ook bij de pen toegepast in de vorm van een in de penbalk opgesloten buis (bus) die de pen omsluit. Deze con-

structie werd gekozen omdat men dacht dat de korte as nogal de neiging tot 'dompen' zou hebben. De achterzijde van de as drukt tegen een (taats) plaat van kunststof.

Dit penlager liep erg warm. Er is in de bus zelfs nog een gaatje geboord om olie in te kunnen laten lopen, maar dat mocht niet baten. Nadat verschillende molendeskundigen naar het probleem hadden gekeken, is ook de leverancier van Ferobestos in de arm genomen. Het vermoeden bestaat dat de bus te krap om de pen sluit, en te weinig ruimte geeft aan de werking die er altijd zit tussen de as en de penbalk. De leverancier heeft geadviseerd de bus overdwars door te zagen, zodat als het ware twee halve schalen ontstaan. De pen heeft dan meer ruimte, en kan beweging van als t.o.v. lager makkelijker opvangen. Ook kan dan makkelijker reuzel worden aangebracht. De praktijk zal moeten leren of deze oplossing afdoende is.

Overigens is de bewering in de vorige Gildebrief dat deze molen onbelast zwaarder draait dan zijn belaste buurman (bedoeld is 'De Windhond' in Woerden), niet juist. Indien De Valk soms wel tweemaal zoveel zeil voert als De Windhond, wil dit nog niet zeggen dat hij zwaarder loopt! Bij endentelling blijkt dan bijvoorbeeld dat de eerst molen 70 enden loopt en de laatstgenoemde nog geen 30. Een onderzoek ter plekke zal een ieder ervan kunnen overtuigen dat De Valk met zijn kunststof lagers juist uitermate licht loopt.

Gevaar van asbest

De naam Ferobestos zegt het al: er zit asbest in verwerkt. En iedereen weet langzamerhand wel dat asbest zeer schadelijk voor de gezondheid is, als asbestvezeltjes, zwevend in de lucht, worden ingeademd. Niet voor niets tracht men asbest te verbannen uit allerlei apparaten waarin het niet strikt noodzakelijk is (bijv. remvoeringen). Het asbest wordt bij Ferobestos gebruikt als versterking van de kunsthars omdat het eigenschappen bezit die men niet aantreft bij andere vezels, namelijk; sterk, slijtvast, hitte-bestendig, geringe vocht opname, ongevoelig voor talrijke chemicaliën en duurzaam.

Als het lager eenmaal is geïnstalleerd, is er weinig risico dat asbestvezels in de lucht komen. Immers, in tegenstelling tot bijvoorbeeld remvoeringen, waar je energie juist in warmte wilt omzetten, moet het lagermateriaal koud blijven, en niet worden aangestast. Wat er eventueel wordt afgeslepen in de loop der tijd wordt gebonden in het vet, en zal niet zwevend in de lucht komen. Wat natuurlijk wel gevaarlijk is, is het bewerken.

In de eerste plaats wordt Ferobestos geleverd in platen van 122x122 cm, waaruit de kleinere stukken moeten worden gezaagd. Bij dat zagen moeten beslist veiligheidsmaatregelen worden genomen, opdat er geen asbestvezels worden ingeademd. Men kan dat o.i. maar het beste overlaten aan gespecialiseerde bedrijven.

Ook bij het slijpen van het hol voor de as komen natuurlijk vezels vrij. Dat slijpen kan gebeuren bij dezelfde bedrijven waar men nu de holtes in de

halsstenen slijpt, en het schijnt dat men daar voldoende afzuig- en veiligheidsvoorzieningen heeft om te voorkomen dat vezels in de lucht komen. (Steengruis is ook niet zo gezond om in te ademen, en daar heeft men al lang oplossingen voor.) Ons advies: ga in ieder geval nooit zelf het materiaal bewerken.

Eric Zwijnenberg,
met medewerking van ing. J. den Besten

CONTRA

Voorop gesteld moet worden dat we ons in de molenwereld niet zo star op dienen te stellen, dat toepassing van nieuwe materialen en werkwijzen zonder meer afgewezen zouden worden. Het behoud van molens kan ermee gebaat zijn, indien het oorspronkelijke materiaal tekortkomingen heeft, of niet meer in voldoende mate voorhanden is en mits selectief toegepast. Ook kan het kostenbesparend zijn en daardoor zeer aantrekkelijk.

Reeds jaren lang worden diverse kostbare molenonderdelen voorzien van kunsthars aanvullingen, al of niet versterkt met glasvezel staven. Dit met groot succes en tot volle tevredenheid van de meeste betrokkenen.

Er zijn geen grote bezwaren om bijvoorbeeld door gebrek aan goed (veelal tropisch) hout van voldoende afmetingen, zoals voor een lange spruit, schoren of windpeluw, gebruik te maken van staal. Een volledig luchtdicht afgelaste balk met een goede oppervlaktebehandeling gaat langer mee dan welke houten balk ook. Wanneer het geheel rondom afgeschilderd is, kan men geen verschil ontdekken en het zal de molen zeker niet ontsieren.

Het gebruik van Renofors (kunsthars) beperkt zich echter nog altijd tot reparaties. In de gevallen waarin het wordt gebruikt zou reparatie op de oude manier een minder sterke constructie opleveren en vaak aanmerkelijk duurder zijn.

DRUK

Vanuit de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is de laatste jaren een zekere druk uitgeoefend om - al dan niet - versleten of gescheurde halsstenen en schepradlagers te vervangen door een houten blok met daarop aangebracht een plaat Ferobestos. Men benadert o.a. moleneigenaren ongevraagd om uit de post jaarlijks onderhoud een dergelijk lager aan te brengen. Deze handelwijze lijkt ons niet gepast. De jaarlijkse onderhoudssubsidie is bedoeld voor onderhoud aan de molen en niet voor overbodige vernieuwing.

Zo is het ook niet juist om, staande bij een voor de Prins draaiende poldermolen, die bij gebrek aan wind niet sneller rond komt dan zo'n 10 à 15 enden, te beweren dat de molen water zou geven indien een kunststof lager zou zijn toegepast!

Er wordt beweerd dat is bewezen dat een molen met een kunststof lager lichter loopt. Het bewijsmateriaal hiervoor wordt echter niet geleverd. Ook wordt geen bron vermeld waar deze bewijzen kunnen worden verkregen. Het zal trouwens niet gemakkelijk zijn om het lichter lopen van kunststof lagers te bewijzen. Daartoe zou men onder volkomen gelijke omstandigheden, op dezelfde molen, de twee verschillende lagers onder de as moeten brengen en met zeer geavanceerde meetapparatuur mogelijke verschillen moeten registreren. De kreet dat kunststof lagers lichter zouden lopen wordt onzes inziens nog op geen enkele manier bewezen. Sterker nog: de aanwijzingen voor het tegendeel zijn ons inziens veelvuldiger.

VERGELIJKING

In een recente uitgave van de Gildebrief werd toch een vergelijking gemaakt tussen twee molens. De suggestie dat er sprake is van vergelijking van twee onvergelykbare grootheden is op zijn zachtst gezegd nogal naïef.

Het betrof de molens van Montfoort en Woerden. Ze waren redelijk vergelijkbaar, waarbij de molen met een gewoon stenen halslager in het nadeel was.

De vlucht van Montfoort is iets kleiner, hetgeen in het algemeen voor de snelheid een voordeel is. De tuigage van Montfoort is beter, een ideale hekk- en bordstand, van goede breedte. Woerden heeft een smaller tuig en smalle borden. Beide molens zijn (hoge) stellingmolens op een wal en zonder windbelemmering van betekenis. Beide molens stonden nooit stil, maar Montfoort, met kunststof-lager, draaide vrijwel voortdurend tien à vijftien enden langzamer, terwijl Woerden **maalde** met één steen. Beiden hadden vier volle zeilen.

Beide molens waren in één oogopslag tegelijkertijd waar te nemen vanaf de stelling van Woerden en wel gedurende enkele uren. Ook waren er geen buien aan de lucht of iets dergelijks, zodat er geen sprake was van ongelijke weersomstandigheden. In dit specifieke geval zou met behulp van de tellers een redelijke vergelijking mogelijk zijn... Het lijkt ons hoogst interessant.

BEDENKELIJK

Eerst ondergetekende is als hoofd van een afdeling documentatie en publiciteit, betrokken geweest bij het op de markt brengen van vele technische artikelen en weet uit dien hoofde hoe ver een verkoopleiding en een reclameman willen gaan op dit gebied; dat is heel ver. Er bestaat dan ook niet voor niets een Reclamecodecommissie.

Het is bedenkelijk wanneer officiële instanties de beweringen uit reclamefolders zonder meer overnemen en deze zo maar gebruiken als argument voor het gebruik van het nieuwe materiaal.

Tweemaal wordt de suggestie gedaan dat halsstenen **veelvuldig** breken. In zijn algemeenheid is dit onjuist. Er waren (en zijn) wel enkele molens die regelmatig een halssteen aankonden. Er was dan meestal sprake van het afspringen van scherven van de steen. Een prima werkende oplossing was

dan een pokhouten lager met bronzen schaal. Goedkoop en in de praktijk uiterst duurzaam.

De term 'slijtage' wordt ook nog aangevoerd als argument voor kunststof. Echte slijtage van een arduinen halssteen is uiterst minimaal, zeker nu in onze tijd de meeste molens slechts een fractie draaien van de omwentelingen die er vroeger mee werden gemaakt. Klachten daarover kwamen en komen niet veel voor.

Een gebroken steen kwam wel eens voor. Het gaf meestal geen grote problemen. In de meeste gevallen werd het pas ontdekt bij een restauratie, als de halssteen voor andere werkzaamheden werd uitgenomen.

In de tijd dat molens nog echt dagelijks in bedrijf waren was het smeren van de diverse te smeren punten een deel van het werk dat niet altijd de nodige aandacht kreeg. Dit was ook een reden waardoor het zgn. Dekkerlager ten onder is gegaan; door vastlopen van de kogellagers. Dekkerlagers moet men nu nog met een lampje zoeken. Goedkoop zullen ze nooit zijn geweest. Het babbith lager dat ik (K.) me herinner, was een geval van jaren geleden waarbij het materiaal ook - gesmolten - in een kraag bezijden het draagvlak zat. Een vergissing is mogelijk, maar of het een groot succes was lijkt twijfelachtig.

Tekenend voor de situatie is het halslager van de molen te Wervershoof. Deze versleet na de restauratie opmerkelijk snel zijn halssteen. Bij de restauratie had men besloten het gietijzeren halslager met schommelstuk te vervangen door een steen. Dit had men in deze situatie nu juist niet moeten doen, want dit zgn. schommellager werd toegepast als een gietijzeren as licht krom getrokken was b.v. bij het gieten. Deze lichte kromming heeft tot gevolg dat de steen snel slijt, door de wisselende belasting van de steen. Het verhaal van de brekende en slijtende stenen past echter prima in het verkoop/reclameverhaal van de leverancier.

ASDRUK

De leverancier geeft op dat de maximaal toelaatbare druk op het lagermateriaal 2 ton per cm² bedraagt. Onze indruk is dat dit krap bemeten is ten opzichte van de (opgegeven) gemiddelde asdruk van 10 ton. Door het ontbreken van adequate stelmogelijkheden is het een moeilijke zaak om de wrijvingsvlakken van as en lagering precies parallel te krijgen. Bij het vernieuwen of omhoog brengen van een lager duurt het enige tijd voordat een lager weer goed draagt. De drukken kunnen dan ook hoger oplopen dan die welke voor het materiaal toelaatbaar zijn, en daarbij warmlopen.

PRAKTIJK

De **Twiskemolen** werd enige tijd geleden langdurig gadegelegen, gedurende enkele uren. Er was ruim voldoende wind en deze fokkenmolen stond met twee volle zeilen. Gedurende die tijd ging hij enkele malen rond en gaf hoogstens een keer of vijf water. Gedurende meer dan tachtig procent

van de tijd stond hij gewoon onbeweeglijk stil. Zelfs geen poging. Een licht malende molen begint telkens opnieuw, waarna een volle vijzel veroorzaakt dat de molen enkele slagen teruguit draait. Niets echter van dit alles. Natuurlijk is het bekend dat deze molen licht en zwaar werk heeft en dat zoiets verschil maakt in de belasting van het geheel. Het mogelijke argument dat de vijzel zeer nauw sluit en zijn water zeer langdurig vasthoudt snijdt ook geen hout, want zelfs dan gaat een lichtdraaiende, doch zwaar belaste molen telkens enkele enden vooruit en achteruit door de wisselende windsterkte, en vrijbelasting.

Het langdurige stilstaan van de molen, tezamen met de mededeling van - naar onze inschatting - deskundige Noord-Hollanders leidde tot de conclusie dat het lagermateriaal de veroorzaker was van de kraag gesmolten materiaal rond de as. De verbinding van deze feiten zou dus te snel zijn gelegd. Of anders gezegd: deze Noord-Hollanders zouden de zaak verkeerd hebben beoordeeld. Dat zou jammer zijn. Het was tevens de reden dat in de vorige Gildebrief een rectificatie verscheen. Het verzoek hiertoe werd op de valreep gedaan en we meenden hieraan toe te kunnen geven, waarbij werd vermeld dat we in dit nummer hier dieper op in zouden gaan.

Als oorzaak wordt vermeld dat de zijklos dit euvel zou hebben veroorzaakt. Het bevreemd ons dat dit mogelijk is. Zo'n klos zit er om een as als hij hard en zwaar belast maalt, of gevangen wordt, te beletten zijdelings uit te wijken. Het beschreven euvel zou zich dan toch al geruime tijd moeten voordoen. Als het plotseling is gekomen, moet er met het lager zelf of zijn opstopping iets aan de hand zijn. Zelfs een heetgelopen halslager, waarop het volle gewicht van de as drukt, zelfs al is het niet van pokhout, vertoont zo'n verschijnsel niet. Op een zijklos drukt, zelfs in het ongunstigste geval, slechts een deel (een klein deel) van het asgewicht.

Naar aanleiding van één en ander hebben we een op de as klem gewijde klos eikenhout gedurende drie-en-een half uur gepoogd warmer of heet te draaien. Alles bleef net zo handwarm als het voor die tijd al was.

De eerste maal dat we het penlager van de molen De Valk te **Montfoort** in ogenschouw konden nemen, het was enige tijd na de ingebruikneming, was hij gewoon gloeiend heet. Dit was al merkbaar op een ruime afstand er van. Het feit werd gebatelliseerd en min of meer ontkend.

De slogan: 'De molen loopt als een zonnetje', zoals die in het (molen)spraakgebruik wordt gebezigd, betekent bij de ene molenaar soms heel iets anders dan bij de andere...

DE PRIJS

Er wordt een prijs opgegeven van f 500,- per kunststof lager, hetgeen zou overeenkomen met de prijs van een arduinen exemplaar. Het blijkt echter dat het penlager voor de molen in Montfoort maar liefst f 1400,- heeft gekost en dat betreft enkel

de kunststof bus en de tegelplaat. Een halssteen van gemiddelde grootte kost ongeveer f 250,- en een pensteen met tegel ongeveer f 350,-. Daarbij vroegen we ons af of de prijzen voor kunststof lagers inclusief de onderstopping waren die er bij behoort. Navraag leerde dat deze voorzieningen daar nog bij komen en ongeveer 30% bedragen van het kunststofblok! De conclusie mag dus zijn dat het volledige kunststoflager veel duurder is en dat daar tegenover geen doorslaggevende voordelen zijn aan te wijzen.

Daarbij komt nog de kostenverhogende factor, dat geadviseerd wordt (zeer terecht overigens) om het materiaal te laten bewerken door een gespecialiseerd bedrijf. Dit in verband met de aanwezige kankerverwekkende stoffen in het materiaal. In de bovenvermelde prijzen zijn deze kosten niet verwerkt omdat de molenmakers tot op heden meestal zelf het materiaal bewerkten.

ASBEST EN DE WET

Het werken met asbest is slecht voor de gezondheid. Dit is wellicht een understatement. De op-

merking dat het verwerken van steen ook niet zo goed is lijkt niet erg relevant. Natuursteen wordt bewerkt onder voortdurende toevoeging van water, waardoor alle vrijkomende stofdeeltjes die op zich zelf niet schadelijk zijn, blijkbaar voldoende kunnen worden afgevoerd.

In dit verband is ook het zgn. 'Asbestbesluit van 1977' van belang en speciaal een uitbreiding daarvan, alsmede een regel in de CAO voor de bouw (in de maak) die inhoud, dat met ingang van januari 1991, onder geen enkele voorwaarde meer materiaal in voorraad ter verkoop mag worden gehouden, of verwerkt mag worden, met daarin aanwezig het zo gevaarlijke asbest.

Bevreemdend is het ook dat blijkt dat de leverancier van Ferobestos zich heeft aangemeld bij het Directoraat Generaal voor de Arbeid (Arbeidsinspectie) als leverancier van asbestvervangend lagermateriaal. (Zie hiervoor het Handboek voor de veiligheid, art. 2.4.8. 'Asbest vervangende producten', blz. 225.)

Uiterst bevreemdend is het dan ook dat men - op de hoogte zijnde van de gevaren van het bewerken van Ferobestos - onwetende mensen het advies geeft om het penlager van Montfoort maar door te zagen!

In, bovenvermeld artikel en de daaraanvolgende staan trouwens een paar uiterst interessante punten zoals 2.4.8. B als onderdeel van het Asbestbesluit 1977. Hier staat letterlijk: 'Tevens is er een **melddingsplicht** als de verwerking(swijze) nieuw is voor een bedrijf'.

Zou dit ooit wel eens zijn gebeurd of werd door de leverancier ooit vermeld dat dit diende te gebeuren?

In dit verband zijn recentelijk stakingen uitgebroken. Er zijn rechtszaken geweest en hoge boetes uitgedeeld wegens het onjuist verwerken van het asbesthoudend materiaal.

Ook volgt nog punt 2.4.8. C, waarin staat dat als verwerking van asbest onvermijdelijk is, de Arbeidsinspectie ontheffing dient te verlenen en het raadzaam is de volgende regels in acht te nemen.

De eerste regel laat aan duidelijkheid niets te wensen over. 'Vervang asbesthoudende materialen zo spoedig mogelijk door minder gevaarlijke materialen'.

Waarom zou men in het licht van deze regel niet onmiddellijk denken aan arduin steen. Een reeds eeuwen beproefd, milieuvriendelijk, natuurlijk en betrouwbaar gebleken materiaal? Wat dient er trouwens te gebeuren met de smeervetresten afkomstig van kunststof lagers. Vallen deze onder het (zwaar) verontreinigd chemisch afval?

Zijn er geen gegevens bekend over de gedragingen van LA 33 (Ferobestos) ten opzichte van - meer of minder vuile - gietijzeren assen? Alle gegevens gaan uit van gepolijst zuiver stalen assen, zoals de reclamefolder van Ferobestos vermeld. In die folder wordt tussen haakjes met geen woord gerept over het gebruik ervan in de zuivelindustrie. Dat kwam ons trouwens al vreemd voor, bekend zijnde met

VOORJAARSEXAMENS 1990

Overzicht van de examenkandidaten, die bij de voorjaarsexamens geslaagd zijn voor het Getuigschrift van De Hollandsche Molen.

Donderdag 10 mei 1990 op de Wissink's Møl te Usselo:

G. Wesseling uit Oud-Ootmarsum en H.J. Karsenberg uit Neede.

Donderdag 17 mei 1990 op de korenmolen te Finsterwolde:

M.H. Venhuizen uit Sellingeren en J.G.J. Bierhof uit Wedde.

Vrijdag 18 mei 1990 op molen 'De Meeuw' te Garnwerd:

C.H.J. Gerkes uit Groningen en D. Kamminga uit Bergum.

Woensdag 30 mei 1990 op de molen van de polder Veenhuizen te Heerhugowaard:

R. van de Kemp uit Uitgeest en A.M. van Kampen uit Amsterdam.

Vrijdag 1 juni 1990 op molen 'De Vink' te Herveld:

F.L.B. Bettink uit Buren, A.J. van de Lagemaat uit Lunteren, R.R. Hoffman uit Wamel en F.H.M.M. van de Put uit Geffen.

Woensdag 13 juni 1990 op de Kerkhovense Molen te Oisterwijk:

G.A. van Baardwijk uit Best, F. Hagenaars uit Leende, W. Hijmans uit Winssen en R.W.M.M. van Stiphout uit Nijmegen.

NORVIDAN

mini-zakvochtmeter

voor vochtbepaling in alle omstandigheden
van tarwe, rogge, gerst, haver...

Mod. A

- Electronisch apparaat
- Nauwkeurig op 1% na
- Onmiddellijk afleesbaar
(voor de tarwe)
door verlichte diode
- Geen wegen
(20 gram graan is voldoende)
- Omrekeningstafel voor
de meeste granen
- Twee meettabellen
van 10 tot 19%
van 14 tot 23%
(bij bestelling keuze opgeven)
- Afmetingen:
14,6 x 7,0 x 2,5 cm
(als een zakrekenmachine)
- Gewicht:
150 gram met batterij
- Voeding:
9 Volt batterij
- Prijs slechts f 349,-

NORVIDAN

NORVIDAN ELECTRONICS B.V.

MEMBER OF THE NORVIDAN GROUP

Duinweg 18, 5482 VR Schijndel NL

Postbus 132, 5480 AC Schijndel NL

Telefoon: 04104-98472

Telefax: 04104-78595

de eisen die deze bedrijfstak stelt i.v.m. toepassing van materialen in hun installaties.

WAAROM?

Tot slot dient men zich de vraag te stellen; is dit alles nu zo broodnodig? Wat is de reden om deze door de molenwereld niet gevraagde toepassing zo nadrukkelijk in de molenrestauratiemarkt te drukken en in bescherming te nemen tegen geuite kritiek. Reeds eeuwen draaien molens op stenen lagers en zonder enige verontrustende resultaten, gezondheid bedreigende aspecten en voor een aanmerkelijk lagere prijs.

TOT SLOT

De bedoeling van de rubriek 'Wat de molenaar zag en hoorde' is het signaleren van opmerkelijke feiten, (kleine) feilen en fouten in het molenwereldje, in de breedste zin van het woord. Die molenwereld moet men niet idealiseren, ze is niet beter of slechter dan de rest van de wereld. We proberen dit te doen zonder mensen te schaden. Dat is ook de reden dat er meestal geen naam wordt genoemd van molen of molenaar. We denken dat enige kritiek moet kunnen in onze Gildebrief, anders is het als eten zonder zout. Een beetje zout op een klein wondje doet natuurlijk ook zeer...

G.J. Pouw
J.P. Kurver

WAT WAS DAT VOOREEN MOLENZAAK

Het tweetal afgebeelde zware blokken hout in de vorige Gildebrief heeft vele onverwacht in twijfel gebracht. De verschillende inzenders waren alle voor de helft op de goede weg door het links afgebeelde blok ook als een blokkeel te herkennen. Maar het tweede blok gaf de moeilijkheid en dat hadden we ook reeds verwacht.

Is het linkse blok een blokkeel zoals toegepast op achtkante molens met een bouwdatum van rond 1750 of eerder, het rechtse blok is eveneens een blokkeel.

Doch dit is een blokkeel dat nooit buiten gebruik is geraakt en nog steeds aanwezig en duidelijk te zien is op een... wipmolen!

Dit blokkeel ligt n.l. op de top van de borstnaald ter ondersteuning in het midden van het er op liggende windpeluw. En hier ligt ook de kern van de verwarring die bij velen optrad, daar men wel meende in dit blok de kop van een voeghout te herkennen van een bovenkruier. In wezen is het afgebeelde blokkeel ook zeer verwant aan het voeghout, daar het oplegdeel met zwaluwstaart stuk identiek is aan de kop van een voeghout. Het blok

is echter veelal iets lichter uitgevoerd dan de kop van een voeghout, al zijn er wipmolens in het Zuidhollandse waarbij dit blokkeel behoorlijk uit de kluiten gewassen is.

De nieuwe molenzaak hebben we nu eens niet uitgetekend, maar via een foto aan u voorgelegd, en we zijn benieuwd of deze zaak tot een oplossing wordt gebracht (zie vorige pagina).

DE MOLENAARSKNECHT

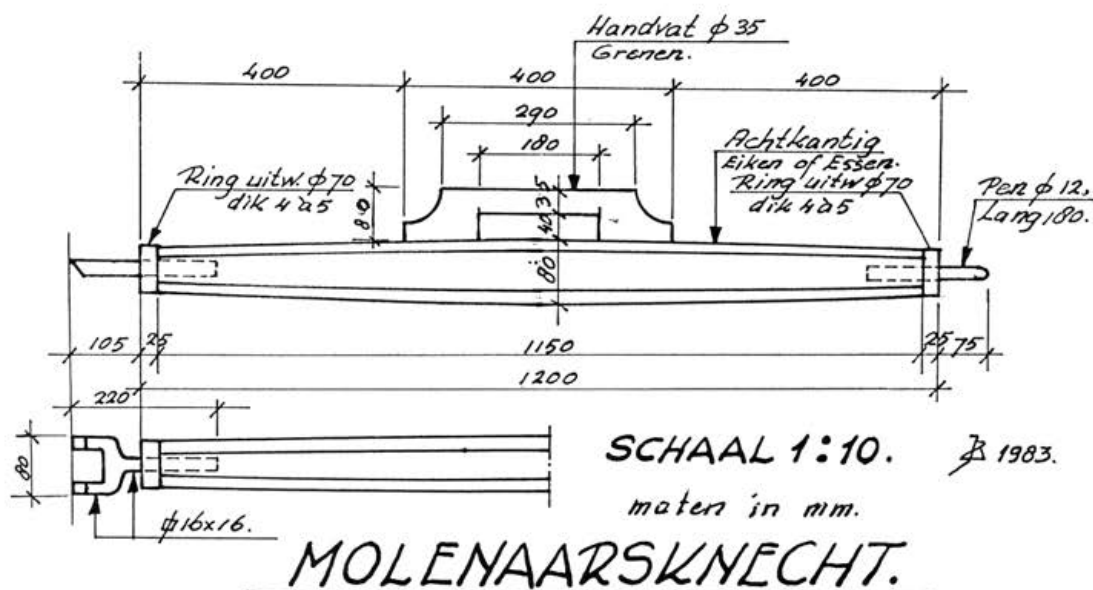
Vanaf mijn prille jeugd werd mijn nieuwsgierigheid gewekt naar alles wat met windmolens te maken had. Terwijl dit nog versterkt werd toen we in 1932 naar Gorinchem verhuisden en we vanuit de huiskamer de twee wipwatermolens van 'De Banne van Gorkum en Kwakernaat' 's winters in het toen nog volkomen kilometers wijde open weideland bijna dagelijks zagen malen, terwijl we boven uit de slaapkamers de twee korenmolens van Gorkum plus die van Arkel, toen nog in vol bedrijf zagen werken. Al die molens waren nog volop in dienst en vanaf mijn twaalfde jaar zat ik vrijwel elke zaterdag en/of woensdagmiddag op de 'Westmolen' van Gorkum, alwaar het molenaarsgeslacht Van der Giessen mij de ervaring overleverde, welke bijna drie eeuwen van vader op zoon was doorgegeven. Vanaf 1939 bezocht ik ook heel wat andere, nog volop werkende molens in de wijde omtrek.

Dit ter inleiding, omdat ik aldaar nergens ooit een instrument gezien heb, zoals ik eerst in 1950 op de Loenderveense molen te Loenen a/d Vecht voor 't eerst aanschouwde, welke molen ik later vanaf 1 januari 1958 onder mijn supervisie kreeg.

Door de molenaar wijlen Rijk Griffioen, die deze molen tot 1931 had bemalen voor de polder, tot Amsterdam alles overnam voor de drinkwatervoorziening, werd mij destijds verteld dat het bewuste ding de 'Molenaarsknecht' werd genoemd, terwijl hij tevens het doel van dat ding verklaarde. Bijgaand een tekening van de molenaarsknecht, voor diegene onder de 'grondmolenaars', die zo'n ding zelf willen maken.

Het gebruik:

Als de molen gemalen heeft en de wind bijv. 's avonds nagenoeg of geheel wegvalt, zodat de enden heel langzaam of helemaal niet meer rondkomen en men wil uitspannen, wordt hierbij de molenaarsknecht gebruikt. De roe moet dan met de hand tegen te houden zijn, waarna men de knecht dan met de ijzeren pen in de molenwerf plant en men hem schuin, met de vork aan het andere eind onder een heklat aan de bordzijde plaatst. Men kan dan uitspannen, het zeil oprollen en achter de klampen slaan, **zonder de vang erop** te leggen. Men behoeft dan niet vier keer naar achteren te lopen om de vang erop en eraf te halen en soms tussendoor nog naar de roe te lopen, omdat hij niet vooruit wil, of overhek blijft staan, terwijl, als er beweging inkomt men soms weer als een haas naar de vang moet rennen omdat anders het volgende eind weer te ver is om uit te spannen. Als je alleen bent, kan dit één doffe ellende zijn! Het kan dan soms erg lang duren voor je klaar bent. Met de molenaars-

knecht en zonder gebruik van de vang is het dan zo gefikt!

Na 1950 kwam ik (toen we in Loenen gingen wonen) in West-Utrecht en Amstelland dat ding meer tegen, o.a. in Spengen, Kockengen, Oukoop en Kortrijk. In Loenderveen werd de knecht het slachtoffer van een antiekjager onder het personeel en verdween dus. Gelukkig had ik voordien het geval opgemeten en geschetst. Naar deze maten maakte ik voor Kortrijk een nieuwe, terwijl molenaar Van Bergeijk onlangs mij de schets vroeg om er voor Loenderveen weer een te maken.

N.B. Het houten handvat zit met twee lange

houtschroeven plus constructielijm bevestigd. In de ijzeren ringen een paar gaten boren met verzonken bovenkant voor bevestiging met een paar houtschroeven.

Dan nog: alle exemplaren die ik aantrof waren van oorsprong crème geverfd.

We hopen hiermee weer een vergeten stuk gereedschap te hebben vastgelegd in tekening.

Nogmaals: noch in Altena, de Tielerwaard en de Alblasserwaard heb ik in de jaren 30 ooit een molenaarsknecht gezien. Zo zijn er vele dingen streekeigen; zo was een pal in zijn oermeede streken ook iets onbekends.

Ing. J. den Besten

HET WEER ZOALS HET WAS (19)

Door Jan Kurver

Degene die in ons molenwereldje links en rechts om zich heen kijkt en eens wat verder kijkt dan zijn eigen molen, zal kunnen zien dat er op velerlei manieren met de molens wordt gedraaid.

Zo komt het voor dat een vrijwilliger innig gelukkig bezig is op zijn molen, die zo'n veertig eindjes maximaal maalt met de legen, of twee schuintjes en maar amper goed op de wind staande. Terwijl een ander op hetzelfde moment met vier vollen staat te 'raggen' onder het allesvergoeilijkende motto: 'Dan had hij maar geen molen moeten worden'. Beiden hebben evenveel maalvreugde aan hun bezigheid.

Risico's

Aan beide manieren van malen kunnen risico's kleven. De eerste 'voorzichtige' molenaar is bij de eerste aankondiging van onweer of storm (via radio of iets dergelijks) gestopt met malen en vindt verder gaan onverantwoord. Wanneer zich echter een onverwacht buitje of een plotselinge draaiing van de wind voordoet is hij in paniek.

De tweede molenaar zet zijn molen pas stil en is pas tevreden als hij, bij wijze van spreken, de spanning aan zijn handen voelt, bij het afhalen van de zeilen door de bliksem die boven hem dreigt los te barsten en de hagel in zijn nek voelt. Het liefst ziet hij de rook uit de kap komen. Er zijn molenaars die zeggen te stoppen bij windkracht 7 maar die al veel eerder de vang erop leggen. Terwijl er ook zijn die echt pas bij 9 stoppen...

Mijn leraar in het molenvak vond het heel gewoon om wanneer een bui gepasseerd was en de volgende in de verte al weer opdoemde, eerst nog even minstens twee vollen voor te leggen, terwijl hij wel zeker wist dat het om niet meer dan tien minuten was te doen. Andere molenaars in de buurt die stil stonden vanwege dat weer, werden daar wel eens nijdig om. Zeker als we met z'n tweeën waren

vond hij dat een geweldige sport. Zo kreeg je wel een behoorlijk gevoel voor wat wel en niet meer kon met buien...

Ik hoorde een jonge beroepsmolenaar, die het vooral van de wind moest hebben wel eens zeggen wanneer er maar weinig wind was tussen de buien door, dat hij 'op de buien maalde'. Op het moment dat er een niet te zware bui in de buurt zat was er voldoende wind om op te malen. Dat betekent natuurlijk dat men een goede kijk op de buien moet hebben en heel goed moet kunnen (of durven) schatten hoeveel wind er in kan zitten. Een dergelijke manier van malen veroorzaakt bij molenaars die niet snel risico's nemen, veelal ergenis.

Waarom deze lange inleiding? In de afgelopen periode deed zich tweemaal een situatie voor die uiteindelijk netjes afliep, maar waarbij het zeker niet veel langer had moeten duren of er zouden problemen zijn ontstaan. We praten dan nog niet over echt gevaarlijke toestanden, maar in beide gevallen zou toch een overhaaste flinke kruipartij nodig zijn geweest.

Achterstevoren

De eerste situatie deed zich voor op dinsdag 19 juni om ongeveer vijf uur. De molen maalde met vier vollen. Hij was in de loop van de dag van het zuiden naar het westnoordwesten geruimd en de molen liep goed. Als ik achteraf in het maalboek kijk bij de rubriek 'weer', dan had ik het wel enigszins kunnen weten. Bij de bewolking staat nl. 6/8 Cc - Ac. 6/8. Betekent dat de hemel voor 6/8 deel bedekt was en Cc staat voor Cirrocumulus. Dat is een veld met zeer kleine opbollende wolkjes, die heel hoog in de lucht voorkomen en waarbij één wolkje schuilt achter de opgestoken pink van een gestrekte arm. De afkorting Ac betekent Al-tocumulus en dat is eveneens een veld met kleine opbollende wolkjes. Deze zijn echter één maat

groter en passen niet meer achter de bewuste pink. Zij liggen een niveau lager. Wanneer deze twee soorten elkaar opvolgen dan leert de theorie (en dikwijls ook de praktijk) dat er een koufront op komst is.

De wind was in de loop van de middag al van zuid naar westnoordwest geruimd, zonder dat er op dat moment van een koufront sprake was. Normaal gesproken gaat zo'n ruiming van de wind gelijk op met de passage van een koufront.

Langzaam aan begon de lucht in het zuidoosten donkerder te worden.

'O', hoor ik u al reageren, 'een onweersbui die tegen de wind in op komt zetten'. Toch was dat niet zo. Ik heb al jaren een radio op de molen en wanneer je die op de middengolf iets naast een zender zet kun je prima horen of het onweert in het land. Uiteraard ontsnapte deze steeds donkerder wordende lucht niet aan onze aandacht. We waren tussen haakjes met twee molenaars. De donkere lucht strekte zich steeds verder uit over de hele horizon van noordoost tot zuid. Er was weinig tekening in te zien, waardoor de trekrichting en de beweging in de wolken zelf niet was te onderscheiden. Plotseling ontdekte ik enkele gele plekken in het zuidoosten. Goed stilstaand en kijkend langs de nok van het dak van het naaststaande molenhuis kon ik de beweging van de wolken ineens duidelijk ontwaren: vrijwel recht op ons af. Het was onmiddellijk duidelijk dat er geen ogenblik meer af te wachten viel.

De molen, die al die tijd onafgebroken zijn eindjes uit westelijke richting had gemaakt, werd in recordtijd afgezeild. Bij het derde eind werd het stil en kwam er een zuchtje uit het oosten waaien. Met een geweldige duw werd het vierde eind naar voren gedraaid dat toen luw stond en zonder problemen kon worden leeggehaald.

Alles was maar juist vastgezet toen een vrij krachtige koude oostenwind op kwam zetten, na enkele minuten gevolgd door een gordijn van regen. Het begon echt te storten en de wind ruimde naar zuid. Verbaast hebben we achter de ramen staan kijken naar de snelheid waarmee alles gebeurde en naar wat er eigenlijk gebeurde. Zó had ik het nog nooit meegemaakt...

's Avonds maakte het weerbericht duidelijk wat er aan de hand was geweest. Een langgerekt front lag globaal van zuid naar noord over het oosten van ons land. Het trok snel langs zijn lengte-as naar het noorden, maar er was ook nog een kleine beweging naar het westen. In het westen van het land had het verder geen invloed meer, maar in het oosten wel degelijk. Wij lagen in het midden van het land nog juist binnen het bereik van het koufront.

De zwichtlijn

De tweede, minder indrukwekkende, draaiing van de wind speelde zich af op zaterdagmiddag 30 juni. De wind waaide uit zuidoost met een sterkte van 3 Beaufort en wat later ruimde hij naar zuid, 4 Beaufort. Er was aanvankelijk weinig bewolking,

alleen wat lichte cirrus. De hele dag ging het goed, tot tegen vijf uur. Dat is de tijd waarop meestal de vang wordt neergelegd. In het westnoordwesten begonnen zich echter grotere stapelwolken te vormen die allengs een donkerder uiterlijk kregen. Op een zeker moment volgt dan de beslissing: stoppen en zeilen weg. Het bepalen van zo'n moment is altijd belangrijk. Ben je daarmee te laat, dan bemerk je dat vaak op een zeer ongelegen moment. Deze middag was ik in gezelschap van twee leerlingen. Het weghalen van zeilen kan dan wel eens wat langer duren dan normaal. Eén van de - naar mijn mening - belangrijke dingen die ik leerlingen probeer bij te brengen is om op elk moment, onverschillig wat je aan het doen bent, volkomen automatisch, te voelen en te beseffen waar de wind vandaan komt, ook al is het maar een tochtje. Daardoor had ik onmiddellijk in de gaten dat na het klampen van het derde zeil de wind begon te ruimen. Toen de vierde roede voor kwam draaien, nog op eigen kracht, zat de wind vrijwel west. Eén van de leerlingen begon welgemoed de zwichtlijnen los te trekken. Hij keek wat vreemd op toen ik de langste zwichtlijn zelf beetpakte en strak getrokken hield om de achterzoom. 'Rol jij maar door', zei ik. Toen hij het zeil half had weggerold had hij het door. Het bovenste stuk begon hevig te fladderen, en ik had moeite om het met de zwichtlijn in bedwang te houden. Toen het grootste gedeelte van het zeil strak was weggerold, bracht ik de laatste zwichtlijn naar voren op het hek, waarna het laatste stukje zeil, samen met de zwichtlijn snel werd weggerold. De zwichtlijn zat daardoor om de rol van het zeil heen, maar dat is een probleempje voor de volgende maaldag. De leerling had in de praktijk ondervonden hoe te handelen bij een ruimende wind tijdens het afhaken van de zeilen. Als je alleen bent kun je het ook zo doen. Je laat dan de bovenste lijn vastzitten en rolt het zeil strak op, waarna je het eventueel tijdelijk vastzet op het moment dat je de laatste

TENTOONSTELLING

Van 12 oktober tot 4 november 1990 wordt er in het Koetshuis van de Borg Verhildersum te Leens (Gr.) een tentoonstelling gehouden met het thema 'Wind rondom, rondom wind'.

Een presentatie van het Gilde zal worden verzorgd door Harry van Hoorn en Hendrik Jan Berghuis. Door middel van een zelf samengestelde dia-serie zal het opleidingsgebeuren in de provincie Groningen nader worden belicht. Op het borgerrein zal een paltrok-modelmolen (vlucht 2 meter, fok+rkl-fok+rkl+zzw) staan.

Harry van Hoorn
Hendrik Jan Berghuis

zwichtlijn achter het hek los gaat maken, om het geheel dan snel verder weg te rollen.

De betreffende leerling zou het niet zo snel vergeten verzekerde hij mij...

BLIKSEM

In het verleden werd in één van de molenbladen een oproep gedaan om blikseminslagen bij molens te melden op een bepaald adres. De molenaar van de Achterlandse molen te Groot Ammiers herinnerde zich deze vraag toen hij, nadat hij pas enkele weken op de molen woonde, te maken kreeg met blikseminslag en waarschijnlijk als gevolg daarvan eens ging kijken naar het meetrapport dat hij had ontvangen over zijn bliksemafleiderinstallatie. Welke instantie nu precies zo geïnteresseerd was in dit soort vermeldingen wist hij niet meer, maar hoogstwaarschijnlijk was dit een verzoek van E. Zwijnenberg.

Met in het achterhoofd de niet beste resultaten van de metingen van diverse bliksemafleiderinstallaties vermelden we wat er aldaar gebeurd.

Het gebeurde op de late avond van 12 september 1989, ongeveer om 23.15 uur. De molen stond met de binnenroede voor de borst. Deze roed werd in de top geraakt, waardoor de op één na bovenste heklat werd weggeslagen en drie anderen beschadigd werden. Ook de beide binnenzomers raakten beschadigd.

Kennelijk werd ook wat spanning afgeleid via de roedketting, want ook een kwart van de top van een betonnen kruipaal werd weggeslagen.

Ook het elektriciteitsnet in de molen raakte overbelast, want de aardlekschakelaar sloeg uit. Binnen bleef de schade beperkt tot een kapotte gloeilamp, een doorgebrande thermostaat van een elektrische radiator en een kapotte zekering in de meterkast.

DE TOEKOMST NATIONALE MOLENDAG

Dit jaar zat niet alleen het weer behoorlijk tegen, doch ook de A.N.W.B. heeft ons nogal in de steek gelaten.

Voorheen konden we steeds rekenen op een redactioneel artikel in de Kampioen, en dat was 'goud waard'. Dit blad heeft namelijk een oplage van welgeteld 2,3 miljoen exemplaren.

Daar er nu een nieuwe ploeg zit bij de A.N.W.B. die weinig of in het geheel niet in ons geïnteresseerd is, vragen wij ons af, of we nu op het punt zijn aangeland, om in te gaan op de vele verzoeken die ons bereikte de Nationale Molendag te verplaatsen.

We willen graag weten hoe hierover gedacht wordt en naar welke zaterdag we dan zouden moeten verplaatsen.

Graag met spoed, voor eind september, reactie via het antwoordnummer 600, 7900 WB Hoogeveen (postzegel niet nodig) of telefonisch via nummer 05280-71991 (na 19.30 uur).

Bij voorbaat reeds hartelijk dank voor jullie medewerking.

Wergroep Nationale Molendag
Bert van Uffelen

REGIONAAL NIEUWS EN DE GILDEBRIEF

NIEUWE STIJL

Naar wij hopen en verwachten is de Gildebrieft zoals hij nu voor u ligt een hele verbetering al zal er nog veel meer aan gedaan kunnen worden om het uit te laten groeien tot een informatiebron voor de vrijwillige molenaar.

U kunt hieraan allen daadwerkelijk meewerken door ons te voorzien van regionaal nieuws met een voor molenmensen in het gehele land interessant karakter. En die interesse moet u niet onderschatten.

Uw bijdragen hier kan b.v. bestaan uit krantenartikelen enz. De bewerking van die artikelen, om ze geschikt te maken voor de Gildebrieft, neemt

de redactie voor haar rekening, zodat voor u zelf het werk tot een minimum beperkt blijft.

Zoals we reeds stelden: onderschat de waarde van het door u beoogde artikel niet, ook al is het sterk regionaal gericht.

De inhoud kan van dien aard zijn dat het toch van belang kan zijn voor een in molens geïnteresseerd publiek, dat we tenslotte allen zijn.

Zijn bij dit artikel foto's geplaatst, tracht deze dan te bemachtigen en vraag om toestemming voor publikatie. Men kan ook zelf voor een foto zorgen hetgeen de Gildebrieft veel aantrekkelijker maakt. We wachten met spanning af wat er zo al binnen gaat stromen.

EXAMENS EN EXAMEN DOEN

De laatste tijd komt steeds weer de vraag naar voren: "Is het examen voor vrijwillig molenaar, bestaande uit een praktisch en een theoretisch deel, niet te zwaar of te theoretisch?"

Op zichzelf is dit een goede vraag en we moeten er zeker voor oppassen, dat dit inderdaad niet zo wordt.

Om er voor te waken dat het examen realistisch blijft en gebaseerd op de praktijk, is er bij nagenoeg ieder examen een vertegenwoordiging aanwezig van het Gilde of van het bestuur van De Hollandse Molen.

Enerzijds kan geconstateerd worden, dat er vele kandidaten reeds met goed gevolg het examen hebben afgelegd, maar daar tegenover staat ook een groep mensen die gedeeltelijk of geheel moesten worden afgewezen.

Van de eerste groep zal men weinig of geen commentaar vernemen voor wat betreft de inhoud en de wijze waarop het examen werd afgenomen. Men is tenslotte geslaagd, en is daar uiteraard dik tevreden mee.

Is men daarentegen gezakt dan is dit uiteraard een bittere teleurstelling en dikwijls moeilijk te verwerken. Nog moeilijker is het om eerlijk vast te stellen wat de oorzaak was van het falen op het beslissende moment. Het is dan zeer menselijk, dat de redenen worden gezocht buiten zichzelf of aan de gemoedstoestand tijdens het examen. Enkele kandidaten verklaren dan ook aanvankelijk direct na het examen, af te zien van verdere pogingen om het getuigschrift alsnog te behalen. Een verheugend feit is echter dat de overgrote meerderheid van deze teleurgestelden op het eerstvolgende examen weer van de partij zijn en dan ook nog slagen.

Het niet slagen kan diverse oorzaken hebben, zoals faalangst, zenuwen, of toch te weinig kennis als basis voor het voldoen aan de criteria gehanteerd door de examencommissieleden. Wat is dan wel het criterium dat gehanteerd wordt?

Dat is zeer duidelijk en kort te formuleren, n.l.:

Zou ik deze kandidaat zonder enige restrictie en met een gerust geweten een molen toevertrouwen.

De kern van deze zaak is n.l. dat de commissieleden zich verantwoordelijk voelen, en zo moet dat ook zijn, voor de behandeling van de molens waarop de diverse kandidaten terecht zullen komen.

Uiteraard zijn deze examens gebaseerd op de exameneisen gezamenlijk opgesteld en uitgegeven door het Gilde en de Hollandse Molen.

Waarop wordt men dan beoordeeld tijdens zo'n examen, om tot de conclusie te komen of men voldoet aan de gestelde criteria?

★ Ten eerste, beoordeelt men zijn of haar doen en laten op de molen, terwijl de kandidaat met de

molen bezig is en deze gereed maakt voor het er mee gaan draaien.

★ Ten tweede test men de parate kennis op het gebied van het doen en laten in geval van nood-situaties of calamiteiten. In vele gevallen wordt men in de praktijk getest op het zo snel en verantwoord mogelijk tot stilstand brengen van de molen en het snel wegtrekken van een molenzeil, de z.g. storm-proef.

★ Ten derde wordt men aan de tand gevoeld, betreffende het werken met de molen wat betreft de behandeling en het z.g. klein onderhoud van het staande- en vooral het gaandewerk.

★ Ten vierde komt de meer algemene kennis van molens en molenzaken aan de beurt.

★ Ten vijfde het door velen zo gevreesde deel van het examen, de kennis van het weer. Hiervan kan echter gesteld worden, dat als men zich goed voorbereid, het de meeste kandidaten reuze meevalt.

Het belangrijkste is voor dit deel dat men voor de molen bedreigende weersomstandigheden ruimschoots van te voren onderkent en daarnaar weet te handelen.

Het niet slagen wordt echter veelvuldig geweten aan oorzaken buiten zich zelf. Dit manifesteert zich veelal in kritiek op de hoeveelheid theorie en soms

ook op de wijze van examineren door de commissieleden.

En wat dit laatste betreft zijn er behoorlijk wat spookverhalen in omloop, die nog in stand worden gehouden ook door mensen die zelf met goed gevolg geslaagd zijn. Gelukkig kunnen we met een gerust hart stellen dat de commissieleden er niet op uit zijn om de groep geslaagden zo klein mogelijk te houden of dat de eisen die door hen gesteld worden in de loop der tijd zwaarder geworden zijn. Uit ervaring weten wij dat het voor de commissieleden een uiterst teleurstellende zaak is, als er op een dag helaas een aantal kandidaten afgewezen dienen te worden. Anderszins weten we ook uit ervaring dat er soms kandidaten tot het examen worden toegelaten, waarvan men kan zeggen; hoe is dit mogelijk?

Is de kritiek gebaseerd op de hoeveelheid theorie, dan wordt dit gezien als een gedeeltelijk overbodige ballast. Zeer begrijpelijk, maar toch niet terecht. Men verwoordt deze kritiek dan vaak met: "Wat moet ik met al die kennis van molentypen die in mijn omgeving in het geheel niet voorkomen, laat staan dat ik er ooit mee te maken zal krijgen."

Als antwoord hierop stellen wij, dat het Gilde een opleiding verzorgt die gericht is op het verantwoord laten draaien van molens, met de nadruk op 'molens'. Dat houdt dus in dat men ieder type molen oordeelkundig in bedrijf moet kunnen stellen en laten draaien.

Het Gilde noch de examencommissieleden, en zeker ook de kandidaat, kunnen n.l. niet van tevoren garanderen dat men beslist op één en dezelfde molen blijft na geslaagd te zijn. Voorbeelden van vrijwillige molenaars die later op een geheel andere molen terecht gekomen zijn dan waarvoor ze aanvankelijk alleen maar belangstelling hadden zijn er velen. Een geïnteresseerde voor een poldermolen heeft nu veel te doen met een paltrok-molen, een Groninger korenmolenaar bemaalt nu en krijtmolen in Amsterdam, een ander heeft nu een pel/oliemolen onder zijn beheer na aanvankelijk op een korenmolen te zijn begonnen en zo kunnen

we nog wel even doorgaan. En dan willen we nog niet eens verwijzen naar de mogelijkheid dat men wel op hetzelfde type molen blijft malen, maar dan toch met een geheel ander wiksysteem te maken krijgt.

Ondanks het gestelde wordt er echter toch wel degelijk rekening gehouden met de streek en de soort molen waar men zijn opleiding voor het grootste deel heeft genoten. Komt men uit een typische korenmolenstreek met bij voorbeeld een groot aantal standerdmolens, dan zal men over dit type molen meer vragen krijgen dan een kandidaat afkomstig van de Kinderdijk. Maar deze laatste zal dan ook uitstekend op de hoogte moeten zijn wat zijn kennis betreft aangaande de poldermolen en de bijkomende zaken. Met andere woorden, mochten dergelijke vragen toch gesteld worden en men moet dan eens een steekje laten vallen tijdens het examen op een gebied van een molentype ver buiten de eigen regio, dan is dit absoluut niet de aanleiding voor de commissieleden om de kandidaat te laten zakken.

Het beste wat een kandidaat in zo'n geval kan doen, is eerlijk te zeggen hierop geen antwoord te kunnen geven en niet te lang blijven nadenken. Men bereikt hiermee alleen dat er voor de commissie meer tijd beschikbaar blijft om vragen te stellen waarop men wel antwoord weet. Verder houdt de commissie er terdege rekening mee als men van te voren op de hoogte wordt gesteld, of tijdens het examen bemerkt dat de kandidaat veel last heeft van de druk waaronder hij op zo'n dag toch soms staat.

Aan toekomstige examencandidaten kunnen wij het welgemeende advies geven, geen enkele waarde te hechten aan de zeer verwerpelijke bakerpraatjes. We krijgen wel eens de indruk dat deze alleen maar ter meerdere glorie van de reeds geslaagden worden verspreid met als enige achtergrond, uit te laten komen hoe goed men zelf wel was.

Veel succes en plezier bij de opleiding en daarna onbevangen naar het examen.

Redactie

WAT DE MOLENAAR ZAG EN HOORDE

Via bevriende molenaars werd vernomen dat op het eiland Walcheren een 'Walcherse Molendag' werd georganiseerd. De 'Walcherse molenaars' organiseerden dat, en vrijwel alle molens op het eiland zouden draaien. Nou, ze drááiden ook. Van de 17 molens die we op deze stralende doordeweekse dinsdag 14 augustus hebben gezien, stond er niet één stil. Bij de eerste de beste molen werd het al duidelijk wat er te verwachten was. Vele honderden mensen die elkaar verdrongen voor de molen van Nieuw- en St. Joosland. Koffie, koeken, brood etc., etc. Het duurde even voor de molenaar zich reali-

seerde dat dit dezelfde molen was die een aantal jaren terug nog een afzichtelijk wrak was, uitstekend geschikt als decor voor een horrorfilm...

Handig was er ingespeeld op de reeds lang bestaande 11-dorpentocht voor fietsers. Bij vrijwel alle molens was een stempelpost. Over het gehele eiland waren drommen fietsers te zien en overal zag men de kleurrijke affiche met de molen van Aagtekerke erop. Zeker 3000 deelnemers waren er en alle etenswaar waren op.

Kortom: een prachtig succes en een prima propaganda voor de molens.

Een klein kritisch nootje moet me echter nog van het hart; er **maalden** slechts twee molens, te weten de twee die dat dagelijks doen; Biggekerken en Oost Souburg...

Op weg naar het Walcherse evenement werd eerst nog even gestopt bij de molen de Haas, die eertijds stond te Kruiningen. De standaard was reeds verzezen op de nieuwe plek waar verder nog veel en groot werk moet worden verricht. Twaalf nieuwe kruipalen lagen klaar, netjes afgewerkt maar niet langer dan ongeveer een meter. Ook al komen deze in zware grond te staan: de molenaar is gewend aan kruipalen van 2½ meter met dwarsbalk eraan en zelfs die blijven niet altijd vast zitten. Met zulke korte paaltjes en een zware storm zou de molenaar geen ogenblik gerust zijn.

De molenaar las over de molen van Terwolde dat daar de vlag uitgestoken kan worden. Na 17 jaren beschikt het mooie dorp weer over een fraai monument in de vorm van de uit de as herrezen molen 'De Ooievaar'.

In 1973 trof het dorp de ramp dat de molen verbrandde, maar in de afgelopen vijf jaar verrees de molen weer door gezamenlijke inspanning in het dorp en het vakmanschap aanwezig bij molenmaker Groot Wesseldijk uit Laren Gld. Na de oplevering kan de molen weer in gebruik genomen worden, waarna de officiële opening zal plaatsvinden op 26 oktober. Dat zal dan na al die jaren van inspanning een welverdiende kroon zijn op het hoofd van de molencommissie. Gefeliciteerd!!!

De molenaar zag recentelijk een molen draaien met drie volle zeilen. Natuurlijk, er zal wel sprake zijn geweest van overmacht. Het vierde zeil zal wel in reparatie zijn geweest, maar toch...

Er werd mij vroeger wel geleerd dat in zo'n geval hoogstens met twee vollen en één half zeil mocht worden gedraaid. Drie vollen was uit den boze.

Jaren geleden is het in het Rijnlandse eens gebeurd dat een kleine polder een veel te hoog waterpeil had. Het water was ten gevolge van een te hoog boezempeil over de vijzel in de polder gelopen, als ik me wel herinner. Of de wachtdeur niet aanwezig was, of misschien defect, is niet bekend. Feit is dat de boeren, of een boer, de molen heeft ingespannen en met drie vollen de polder droog wilde malen. De vrijwilliger die normaliter deze molen bemaalde wist van niets en er was ook hier een zeil niet aanwezig.

De ongelijke belasting van molen en gaande werk had tot gevolg dat er grote schade aan de molen is ontstaan en de molen geruime tijd niet meer kon malen...

MOLENENQUETE 4

Ook deze keer kwam een aantal interessante reacties binnen, waarvan sommige zeer uitvoerig, wat we bijzonder waarderen. Wel hadden we wat meer reacties verwacht, maar u kunt, zoals bekend, nog steeds reageren.

Ook op de voorgaande onderwerpen (met name over de wachtdeur) zijn nog reacties binnengekomen, deze zijn uiteraard zeer welkom. Hoe meer gegevens hoe liever. Graag willen wij de inzenders hartelijk dank zeggen voor de tijd en moeite die ze hebben genomen om de gegevens te verzamelen en op papier te zetten. Buitengewone omstandigheden hebben ons belet nog voor de sluitdatum de nodige (uitgebreide) tijd aan dit werk te besteden. Daarom zijn we niet toegekomen aan de lijst van inzenders en van de ingezonden gegevens, en aan de in het vorige nummer toegezegde handeling van de gegevens over de licht. We vragen hiervoor begrip en beloven, dat dit in de volgende uitgave zal worden goedge maakt.

NU HET NIEUWE ONDERWERP;

Ooit viel mij op dat op de korenmolens in de noordelijke Achterhoek en in de IJsselstreek de stellingdeuren nogal eens in de noord-zuid as geplaatst zijn. Er zijn een aantal uitzonderingen. Kort geleden deed Erik Tijman te Deventer mij de suggestie aan de hand, dat hierin misschien een onderwerp voor de enquête ligt. Het betreft hier een onderwerp, dat zeer duidelijk met het hoe en waarom in de molenbouw te maken heeft. Ook hier geldt ongetwijfeld dat elke streek zijn eigen regels kent (met de nodige uitzonderingen) die door de daar geldende omstandigheden zullen zijn bepaald.

Kijkt u eens goed naar uw eigen molen, naar de molens in de omgeving en eventueel naar oude afbeeldingen van molens in uw omgeving. Misschien lukt het om zodoende vast te stellen of er in uw gebied sprake is van een bepaalde regel. Oudmolenaars of oude archiefstukken/tekeningen helpen u misschien verder op weg. Het werk 'Molenbouw' van Anton Sipman geeft over het onderwerp belangrijke informatie. Vermeldt u bij raadpleging van personen of archiefmateriaal alstublieft wel duidelijk waar uw gegevens vandaan komen, zodat latere onderzoekers er ook mee uit de voeten kunnen.

Stenen stellingmolens in het westen van het land;

Het Fortuin, vh. te Delft, thans in het Openlucht-museum te Arnhem heeft drie stellingdeuren, alle onder een hoek van 120 graden geplaatst.

Andere voorbeelden:

De Valk in Leiden

De Windhond in Woerden

Dit komt ongetwijfeld meer voor, in deze vorm kan dat alleen op stenen molens.

Welke voorbeelden kent u, waarom is het zo gemaakt?

Het Hert in Putten, een achtkante stellingmolen, heeft eveneens drie stellingdeuren, mogelijk is dit gegeven overgenomen van de verbrande voorganger? Voor zover mij bekend is dit voor een achtkant uniek(?)

In de **Gelderse Achterhoek**, en de **IJsselstreek** staan de stellingdeuren vaak in de noord-zuid lijn, waarom is dit zo, is dit algemeen? en komt dit elders ook voor? De plaats van de deuren heeft denkkelijk te maken met de richting van de bintlagen; in Geesteren Gld. zien we hoe de richting van de bintlagen niet zoals men zou verwachten haaks op de rijweg staat, maar onder een hoek van 45 graden, dit komt meer voor. Zou dit alleen maar gedaan zijn om de deuren in de noord-zuid lijn te kunnen plaatsen? De maalstenen staan in dit gebied vrijwel altijd op de stellingzolder, en we zien dan ook meestal een indeling die een pad van de ene stellingdeur naar de andere vrijlaat.

In de **provincie Groningen** zijn veel molens met een gecombineerde pel- en maalinrichting; bij een aantal daarvan is mij opgevallen, dat de lijn tussen de beide stellingdeuren samenvalt met de lijn waarop de spillen van de pelstenen staan. Ten opzichte van de maalstenen (maalbakken) dus een situatie overeenkomstig de Achterhoekse. Het luiwerk zit bij deze molens soms in de hoek, in een 'vals' veld van het achtkant, omdat de overige ruimte door pel- en maalstenen in beslag wordt genomen. Hoe is dan de relatie met de inrijdeuren beneden?

Deze inrijdeuren zitten soms tegenover elkaar, maar ook wel eens onder een bepaalde hoek. Zitten ze altijd onder het luiwerk, en hoe ligt de lijn, die beide deuren verbindt ten opzichte van de richting van de bintlagen? De Rijn en Zon: **Utrecht**, De Windhond; **Woerden** en De Valk; **Leiden** hebben, omdat deze molens bewoond werden, een muur door het midden van de begane grond, zodat er een halve cirkel is voor de woning en één voor de doorvaart. Dit bepaalt de plaats van de inrijdeuren. Welke voorbeelden zijn er verder?

Eén en ander is natuurlijk ook voor beltmolens en grondzeilers (daartoe behoren de meeste poldermolens) interessant. De deuren op een poldermolen hebben een directe relatie met de plaatsing van de waterloop, maar hoe zit dit als er meerdere vijzels zijn?

Hoe is de situatie op een zeskante molen, mogen we daar drie deuren verwachten?

Hoe dan ook, voor alles bestaat een bepaalde logica, al is de logica van onze tijd niet altijd dezelfde als die welke gold toen de molens gebouwd werden; het gaat erom deze laatste te achterhalen en zo mogelijk te verklaren.

VRAGEN

1. Type molen, naam, plaats.
2. Bouwjaar ter plaatse of herstel na brand.
3. Bouwjaar van de huidige molen op een vorige standplaats.
4. Plaats van de inrijdeuren;
t.o.v. de noordpeil
t.o.v. elkaar, en aantal
t.o.v. de legeringen en het luiwerk.

5. Plaats van de stellingdeuren, beltdoeren of (bij een grondzeiler buitendeuren) t.o.v. (als 4) en ten opzichte van de maal- en/of pelstenen.
6. Kent u van de in bovenstaande tekst genoemde situaties meerdere voorbeelden of weet u een verklaring voor deze verschijnselen?
7. Zijn de door u beschreven voorbeelden normaal of uitzonderlijk in de streek?
8. Is er sprake van wijzigingen, zo ja hoe, wanneer en waarom? Hoe was de situatie voor de wijziging?
9. Kent u streek-eigen benamingen voor invaart... of andere termen met betrekking tot het onderwerp?
10. Zijn er bijzonderheden te noemen waar niet naar is gevraagd?
11. Welke personen, welke archiefstukken, afbeeldingen, boeken enz. hebt u geraadpleegd? Of zijn het uw eigen waarnemingen?
12. Geeft u toestemming tot publicatie van de gegevens?

Uw inzending gaarne naar:

D.J.K. Zweers

Burgemeester Hogguerstraat 907

1064 ED Amsterdam

Uitnodiging

aan alle leden van

'Het Gilde van Vrijwillige Molenaars'
en belangstellenden in Noord-Holland.
De Contact Commissie Noord-Holland
nodigt U allen uit voor een

Contact avond.

Gehouden in
het dorps-huis 'De Kern'
Overtoom 15 te Castricum.

Aanvang 20.00 uur, aaltje open 19.30 uur.
Datum en programma:

Herhaalde oproep:
Op dinsdag 25 september a.s. van 20.00 tot ± 22.00 uur, bent u van harte welkom voor een avond verzorgd door DE BRANDWEER aan de Octaanweg, Westhavengebied te Amsterdam. De avond bestaat uit voorlichting over brandpreventie met film en of dia's. Inlichtingen: R. de Ruiter, tel.: 020-362996.

Verder bent u van harte welkom in Castricum op dinsdag 13 november a.s. voor twee films verzorgd door Dhr. E. Smit. Hij vertoont "De Haai slaat nog". Een film over molen "De Zoeker" in vol bedrijf van 1963 te Zaandijk en "Zet de zoeker op wind" een film van de overplaatsing uit 1968 van het Westzijderveld naar de huidige plek.

Zorgt dat u erbij bent, want dat kan genieten worden.

NIEUWE GILDE LEDEN VANAF 1-1-1990

G. Witteveen, Hogestraat 3, 8167 PS Oene
 J. Vrolijk, Tuindersweg 20, 2481 KK Woubrugge
 R. Veuger, Warmoesstraat 135, 1521 AM Wormerveer
 G.J.A. Kok, Zeddamseweg 31, 7075 ED Etten
 E. v.d. Bosch, Kortsteekterweg 24, 2407 AG Alphen a/d Rijn
 V.H.P. Blom, H. Copijnlaan 26, 3571 VH Utrecht
 G.E. van Vianen, Pr. Marijkesingel 10, 2285 HL Rijkswijk
 G. Aalderink, Hoogstraat 38, 7227 NJ Toldijk
 W.R. van Hage, Plateelstraat 35, 2613 PR Delft
 E.W.K. Bartelds, Hamrikkerweg 56, 9943 PB Nw. Scheemda
 H.P. Tiddens, Hamrikkerweg 56, 9943 PB Nw. Scheemda
 F. Veugen, Niehoveplantsoen 25, 6835 AV Arnhem
 F.A.W.M. Nijs, Swaefstraat 27, 5731 CA Mierlo
 M.H.G.M. Thijssen, Discuspad 30, 3223 EC Hellevoetsluis
 F. Tillema, Koestraat 40, 8011 NM Zwolle
 L.M. Endedijk, Pannerdenstraat 10, 1106 BD Amsterdam Zo (donateur)
 P.H. Heeremans, Beethovenstraat 4, 1921 EG Akersloot
 C. Onclin, Hertog Karellaan 37, 4001 KM Tiel
 M. Elskamp, Schapendrift 19, 8391 VB Noordwolde
 D.J.M. Bruggink, Voorstraat 2, 5371 KE Dieden
 F.J. Schoots, Voorstraat 2, 5371 KE Dieden
 O.I. den Hartogh, Burg. Knappertlaan 221/13, 3116 JE chidam
 W.M.H.A. de Vocht, Vinkelaan 252, 5702 LZ Helmond
 J.E. de Voogt, v. Miereveltstraat 57, 7312 RX Apeldoorn
 H.D.M. v.d. Valk, de Waay 31, 4214 ES Vuren
 D. Burger, Krommenieerweg 241, 1521 HH Wormerveer
 M. Sikkink, Oppenheimstraat 52, 9714 ES Groningen
 J.H. Weessies, Wardwerderweg 90, 9988 SG Usquert
 A.B. Mink van der Molen, Maaskade 129a, 3071 NK Rotterdam
 L.J. Hooykaas, St. Antonielaan 308, 6821 GP Arnhem
 R.J. Verlaat, Honingerdijk 71B, 3063 AK Rotterdam
 I.Y.A. Breen, Beveland 80, 2036 GP Haarlem
 M. Faber, Stofakkers 40, 7963 AN Ruinen
 H. Hilbrands, Keurnotenlaan 22, 9451 JB Rolde
 B. Pretz, Rosenallee 5, D 3200 Hildesheim, Duitsland

L.M. de Brauw, Akkerslootpolder 7, 2374 AB Oud-Ade
 F. Breen, Beveland 80, 2036 GP Haarlem
 J. Mooyweer, Boskranne 27, 9036 KX Menaldum
 A. Veenstra, Cedrushof 15, 9051 LN Stiens
 J.R. van Riet, Skoallanswei 24, 9035 BT Dronrijp
 R. Bearda, Buorren 8, 9034 HK Marssum
 A. de Boer, Grensweg 15, 8861 KX Harlingen
 J.C. van den Berg, Wilderen 179, 4817 VC Breda
 M. Rops, Pleinweg 106-b, 3083 EL Rotterdam
 A.C. Bosma, Oude Delft 35, 2611 BB Delft
 J.P.F.M. Stokkermans, Torenbeemd 75, 5061 GP Oisterwijk
 J. Pijnappel, Babberichseweg 33, 6905 JR Zevenaar
 J.J.M. van de Voort, Lawickse Allee 112, 6707 AN Wageningen
 A.J. Veening, Het Holt 30, 8431 JT Oosterwolde
 A. van der Hoek, Emmastraat 98, 3134 CM Vlaardingen (donateur)
 A.J. Mulder, Ankrot 77, 7523 LJ Enschede
 C.W.M. Faems, Julianalaan 25, 6051 AR Maasbracht
 L.T. Smit, Pelmolendweg 16, 7461 PR Rijssen
 J. Th. Bijl, Kuiperij 8, 9932 GE Delfzijl
 K. van der Zwaag, Ridderbosstraat 29, 9781 JC Bedum
 A. Kalsbeek, Burooren 25, 8816 HV Schingen
 H. Oskam, West Vlisterdijk 64A, 2855 AK Vlist (donateur)
 G.J. Paans, Driebergenstraat 14, 5043 HZ Tilburg
 W.C. Zwanenburg, Raadhuisstraat 50, 3603 AW Maarssen
 A. Verwers, Oudelandsedijk 75C, 3245 LG Sommelsdijk
 J. Witteveen, K. Margarethastraat 4, 2011 PK Haarlem
 J.W. Waanders, Sparrenlaan 21, 7461 VM Rijssen
 F.P. Groen, Lauwere 620, 5403 XL Uden
 M. Heynen, Wimpel 14, 9733 BH Groningen
 P.H.L. Otten, Marterpad 1, 5343 XH Oss
 J.H. Wolthuis, Schoolstraat 9, 9785 BA Zuidwolde
 A.J.G. Meijer, Pieter Bothstraat 84, 2595 XB 's Gravenhage
 B. van der Laan, Borgweg 5, 9914 PC Zeerijp
 P.J. Ros, Rosmolen 52, 2986 EB Ridderkerk
 C.J.J. van de Post, Mankeslaan 1, 3431 GR Nieuwegein
 A.A. Reinders, Noodzicht 32, 1657 LB Abbekerk
 A.A. Tijpijs, Grote Beer 168, 1562 VT Krommenie
 C.H.N. van Beurden, Groeneweg 9, 5051 LP Goirle
 M. Kalk, Noorddijkerweg 4, 9734 AT Groningen
 A.M. Strijkstra, Noorddijkerweg 4, 9734 AT Groningen

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS T.B.V. DE OPLEIDING

Informatie I t/m X	Algemene informatie over praktijk, molenzeilen, smeren, vangen, het weer, klein onderhoud, bliksemafleider e.d.
Informatie XII	De opbouw van de wipmolen en de achtkante molen (G.J. Pouw)
Informatie XVI	Waarom draaien de wieken linksom, waarom hellende bovenas en de tonmolen (E. Smit)
Informatie XIX	Molenaarservaringen (J. Kaal)
Informatie XX	Kruiwerken (G.J. Pouw)
Informatie XXI	Weercursus (P.W. Rosier KNMI)
Informatie XXII	Bovenassen (G.J. Pouw en M. van Doornik)
Informatie XXIII	Veiligheid op Wind- en Watermolens

Het boek "Wieksystemen voor polder- en industriemolens" door G.J. Pouw behoort ook tot het lespakket en omvat o.a. de informaties VIII, IX, XIII, XIV en XV.

Bij aanmelding als lid-in-opleiding dient men dit lespakket aan te schaffen omdat dit nodig is bij de opleiding. De prijs is uiterst laag gehouden en bedraagt f 50,-.

Gratis uitgaven:

Statuten en Huishoudelijkreglement.

Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. leden-in-opleiding.

Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. geslaagde leden.

De richtlijnen voor het examen voor vrijwillig molenaar.

Modelcontract voor vrijwillige molenaars.

Folder betreffende de Gilde-verzekeringen.

Voor inlichtingen en het bestellen van de hierboven genoemde boeken enz. kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van het Gilde:

Mevr. E.N. Pouw-Schipper, Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden. Tel. 02159-45428.

VOOR DE OPLEIDING AANBEVOLEN LITERATUUR

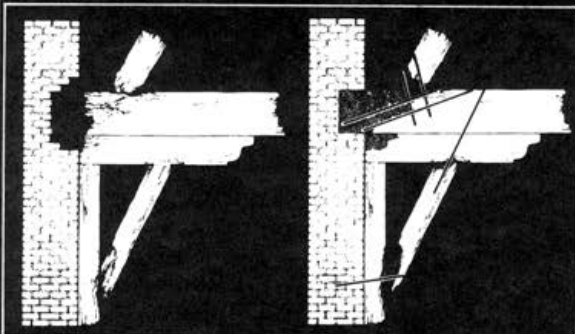
Molens	Ir. F. Stokhuyzen, 5e geheel herziene druk
Opleiding watermolenaar	Ing. J. den Besten Te bestellen d.m.v. storting op postgiro 139754 te Loenen a.d. Vecht van f 50,- (incl. porto).
Zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. f 7,50 porto)
Rond zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. f 7,50 porto)

Beide laatste boeken zijn te bestellen via: girorekening 148232 t.n.v. Rabobank Midden-Westland t.g.v. rekeningnummer 13.53.85.210 t.n.v. penningmeester cursuscommissie Barendse te Poeldijk. Bestelt u beide boeken gelijktijdig, dan is de prijs f 99,- (incl. porto).

**VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN MOLENAARS**

een sterk verhaal van Renofors

Renofors herstelt al ruim vijftien jaren aangetaste en verzwakte houtkonstrukties, zoals balkeinden, muurplaten, spantbenen, blokkelen etc. door middel van een polymeerchemische restauratietechniek met vooraf gemaakte statische berekeningen. Door toepassing van speciaal voor dit doel ontwikkelde epoxyharsen en glasfibers zijn inmiddels in duizenden objecten de dragende en esthetische functies van vele houtkonstrukties herwonnen tegen relatief lage kosten en met optimaal behoud van het oorspronkelijke.

"Voor nadere informatie ligt er een documentatiemap voor u klaar, compleet met een (verkorte) lijst van door Renofors uitgevoerde objecten.

Renofors, gewapend in hout

behoeden om te behouden

Houtworm-, Boktor-, Bonte Knaagkever-, Zwamaantastingen, etc., bedreigen waardevolle houtkonstrukties in vele monumentale gebouwen zoals kerken, kastelen, molens, boerderijen enz.

Conserduc voert sinds 1950 curatieve en preventieve behandelingen uit tegen houtaanvreter insecten en houtaantastende schimmels met gebruikmaking van de modernste middelen en methoden, door geheel Nederland.

Conserduc is tevens leverancier van een modern pakket houtverduurzamingsmiddelen voor de Bouw en "doe het zelfver".

Wilt u het oorspronkelijke behouden en kosten besparen? Vraagt u dan vrijblijvend onze documentatie aan of een kosteloos advies/offerte.

Lid van

CONSERDUC/RENOFORS®

Stationsstraat 41a, 4921 AC MADE - Tel. 01626-6363* - Fax. 01626-6044